

Pozitivne i negativne strane globalizacije

Jordan, Antonia

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:634702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru
Odjel za ekonomiju
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment

Antonia Jordan

Pozitivne i negativne strane ekonomske globalizacije

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za ekonomiju
Sveučilišni diplomski studij
Menadžment

Pozitivne i negativne strane ekonomske globalizacije

Diplomski rad

Student/ica:
Antonia Jordan

Mentor/ica:
Prof. Dr. Sc. Anita Peša

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Antonia Jordan**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Pozitivne i negativne strane ekonomske globalizacije** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

SAŽETAK

Pozitivne i negativne strane ekonomske globalizacije

Ekonomski aspekt globalizacije, koji je iznimno važan, uključuje smanjenje ili ukidanje barijera u međunarodnoj trgovini, što potiče integraciju država. Informacijsko doba ubrzalo je ovaj proces, rezultirajući većom međusobnom ovisnošću zemalja. Ekonomska globalizacija označava sve veću povezanost svjetskih ekonomija, a brži transport i komunikacije omogućili su tvrtkama da se aktivno uključe u prekograničnu trgovinu.

Globalizacija olakšava protok ljudi, kapitala, proizvoda, usluga, znanja, tehnologije i informacija među narodima, dok optimizira raspodjelu proizvodnih resursa. Ekonomska integracija obuhvaća kako robne, tako i uslužne sektore. Robna integracija uključuje proizvodnju i prodaju proizvoda na međunarodnoj razini, dok uslužna integracija podrazumijeva veću mobilnost radne snage i rast međunarodnih usluga. Ovaj proces značajno se ubrzao u drugoj polovici 20. stoljeća i nastavlja rasti.

Primjeri ekonomske globalizacije uključuju rast multinacionalnih kompanija, internacionalizaciju tržišta kapitala, premještanje proizvodnje u zemlje s nižim troškovima, kao i povećanu mobilnost radne snage. Ovaj fenomen donosi brojne prednosti, poput jeftinije robe i povećanja blagostanja, ali i nedostatke, kao što su gubitak radnih mjesta u razvijenim zemljama i negativan utjecaj na okoliš.

Iako se ekonomska globalizacija odvija stoljećima, njezin je rast u posljednjim godinama ubrzan liberalizacijom trgovine i bržim komunikacijama, što nas vodi u sve više integrirano i međusobno ovisno globalno gospodarstvo.

Ključne riječi: globalizacija, ekonomska globalizacija, gospodarstvo, prednosti, nedostaci

ABSTRACT

The Positive and Negative Aspects of Economic Globalization

The economic aspect of globalization, which is extremely important, involves the reduction or elimination of barriers to international trade, which encourages the integration of countries. The information age has accelerated this process, resulting in greater interdependence of countries. Economic globalization means the increasing connection of the world's economies, and faster transport and communications have enabled companies to actively engage in cross-border trade.

Globalization facilitates the flow of people, capital, products, services, knowledge, technology and information among nations, while optimizing the allocation of productive resources. Economic integration includes both goods and service sectors. Merchandise integration includes the production and sale of products on an international level, while service integration implies greater labor mobility and the growth of international services. This process accelerated significantly in the second half of the 20th century and continues to grow.

Examples of economic globalization include the growth of multinational companies, the internationalization of capital markets, the relocation of production to countries with lower costs, as well as increased labor mobility. This phenomenon brings numerous advantages, such as cheaper goods and increased well-being, but also disadvantages, such as the loss of jobs in developed countries and a negative impact on the environment.

Although economic globalization has been going on for centuries, its growth has been accelerated in recent years by the liberalization of trade and faster communications, which leads us to an increasingly integrated and interdependent global economy.

Key words: globalization, economic globalization, economy, advantages, shortcomings

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1.Predmet i cilj rada	2
1.2.Metodologija rada	2
1.3.Struktura rada	2
2. GLOBALIZACIJA.....	3
2.1. Pojam globalizacije	3
2.2. Aspekti globalizacije	6
3. EKONOMSKA GLOBALIZACIJA	9
3.1. Pojmovno određivanje.....	9
3.2. Obilježja ekonomske globalizacije.....	11
3.3. Uzroci ekonomske globalizacije	12
3.4. Strategije ekonomske globalizacije	14
3.5. Primjeri ekonomske globalizacije	15
4. POZITIVNE STRANE EKONOMSKE GLOBALIZACIJE	18
4.1. Izvoz	19
4.2. Nove poslovne prilike	20
4.3. Razmjena tehnoloških znanja.....	21
5. NEGATIVNE STRANE EKONOMSKE GLOBALIZACIJE	25
5.1. Uvoz jeftinijih inozemnih dobara.....	25
5.2. Eksploatacija zemalja u razvoju	26
5.3. Međunarodna međuovisnost	28
5.4. Klimatske promjene i negativni učinci na okoliš	30
6. ULOGA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA U EKONOMSKOJ GLOBALIZACIJI. 36	
6.1. Svjetska banka.....	37
6.2. Međunarodni monetarni fond.....	38
6.3. Od Gatt-a do WTO-a.....	42
7.RASPRAVA.....	48
8. ZAKLJUČAK	49
LITERATURA.....	50
POPIS SLIKA i TABLICA.....	54

1. UVOD

Ekonomska globalizacija predstavlja jedan od najznačajnijih fenomena suvremenog društva, oblikujući načine na koje zemlje, kompanije i pojedinci međusobno djeluju i razmjenjuju resurse. Ovaj proces, koji se razvijao tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, označava integraciju nacionalnih ekonomija u jedinstveni globalni sustav putem trgovine, investicija, migracija i tehnologije. Dok se neki analitičari i političari zalažu za prednosti koje globalizacija donosi, drugi ističu njene negativne posljedice, što rezultira iznimno složenim i kontradiktornim diskursom.

Pozitivne strane ekonomske globalizacije uključuju povećanu trgovinsku razmjenu, pristup inovacijama i tehnologijama te stvaranje radnih mjesta. Na primjer, otvorenost tržišta omogućava zemljama u razvoju da izvoze svoje proizvode na globalnom tržištu, čime se potiče lokalni ekonomski rast. U Indiji, liberalizacija tržišta 1991. godine dovela je do brzog rasta IT sektora, koji je postao ključni izvor zaposlenosti i izvoza. Također, globalizacija omogućuje potrošačima pristup široj paleti proizvoda po konkurentnim cijenama, čime se poboljšava životni standard.

S druge strane, negativne strane ekonomske globalizacije ne mogu se zanemariti. Mnogi stručnjaci upozoravaju na porast ekonomske nejednakosti, gubitak lokalnih radnih mjesta i negativan utjecaj na lokalne kulture. Na primjer, masovni odlazak proizvodnih kapaciteta iz razvijenih zemalja u zemlje s jeftinom radnom snagom rezultira gubitkom radnih mjesta u industriji, što se može vidjeti u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje su mnogi radnici u manufakturi izgubili svoje poslove uslijed preseljenja tvornica. Također, globalizacija može dovesti do homogenizacije kultura, pri čemu lokalne tradicije i običaji nestaju pod utjecajem globalnih brandova i stilova života.

U ovom diplomskom radu istražiti će se pozitivne i negativne strane ekonomske globalizacije, s posebnim naglaskom na njezin utjecaj na ekonomsku stabilnost, socijalnu pravdu i kulturnu raznolikost.

1.1.Predmet i cilj rada

Predmet diplomskog rada su Pozitivne i negativne strane ekonomske globalizacije, shodno tome, cilj je pružanje sveobuhvatnog pregleda načina na koji globalizacija može doprinijeti gospodarskom razvoju i prosperitetu, ali i ukazati na izazove i rizike koji iz nje proizlaze, poput povećanja nejednakosti i gubitka lokalnih identiteta. Jedan od ciljeva je i istraživanje pozitivnih aspekata ekonomske globalizacije pri čemu će se analizirati kako globalizacija potiče ekonomski rast, inovacije, i pristup novim tržištima, posebno u zemljama u razvoju. Kada je riječ o istraživanju negativnih aspekata ekonomske globalizacije, cilj je analizirati utjecaj globalizacije na ekonomske nejednakosti, gubitak radnih mjesta te kulturnu homogenizaciju. Jedan od ciljeva je i evaluacija učinaka na tržište rada, pri čemu će se razmotriti kako globalizacija mijenja strukturu tržišta rada u razvijenim i zemljama u razvoju. Posljednji cilj je utjecaj međunarodnih regulativa, odnosno analiza kako međunarodne regulative oblikuju učinke globalizacije.

1.2.Metodologija rada

U radu će se primijeniti analitička metodologija, koristeći kombinaciju kvalitativnih i kvantitativnih pristupa. Osim toga, korištene su metode deskripcije i indukcije kako bi se došlo do općeg zaključka na temelju pojedinačnih činjenica iz prikupljene literature. Literatura koja je korištena u diplomskom radu prikupljena je putem primarnih i sekundarnih istraživanja, što uključuje analizu knjiga, znanstvenih i stručnih radova, članaka, kao i izvora s Interneta.

1.3.Struktura rada

Struktura rada je organizirana u pet glavnih poglavlja: prvo poglavlje bavi se definicijom i povijesnim kontekstom globalizacije, drugo poglavlje obrađuje pojam, obilježja, uzroke, strategije i primjere ekonomske globalizacije. Treće poglavlje istražuje njezine pozitivne aspekte, četvrto je usredotočeno na njezine negativne posljedice. Posljednje poglavlje, peto je usmjereno na ulogu međunarodnih organizacija u ekonomskoj globalizaciji, nakon čega slijede rasprava, zaključak, te popis literature.

Ovom analizom nastoji se doprinijeti razumijevanju složene dinamike ekonomske globalizacije i njezinog utjecaja na društvo, kako bismo olakšali donošenje informiranih odluka u budućnosti.

2. GLOBALIZACIJA

U novom tisućljeću, globalizacija, liberalizacija i tehnološki razvoj transformiraju svijet na različite načine. Globalizacija, pojam koji se sve više koristi, oblikuje tržišta, tvrtke i ekonomiju diljem svijeta. Na primjer, stvaranje trgovačkih blokova, poput Europske unije ili NAFTA-e ilustrira kako se zemlje udružuju radi zajedničkog ekonomskog prosperiteta.

Osim toga, ekonomska globalizacija otvara nove prilike za zemlje diljem svijeta da napreduju i postanu konkurentne na globalnom tržištu. Primjerice, zemlje koje su se uspješno prilagodile globalnim trendovima, poput Kine i Indije, postigle su značajan napredak.

Važno je napomenuti da globalizacija nije samo ekonomska sfera već obuhvaća i političke, kulturne i socijalne aspekte. Povezanost ljudi, roba i informacija omogućuje interakciju među regijama, stvarajući nove uvjete i izazove s kojima se države i pojedinci moraju nositi kako bi uspjeli u svijetu koji se brzo mijenja.

Globalizacija je proces koji se temelji na ekonomiji i naglašava slobodno tržište kao ključni mehanizam za upravljanje gospodarstvom i društvom. Svi aspekti globalizacije fokusiraju se na trgovinu, razmjenu, proizvodnju i potrošnju dobara. Suština današnje globalizacije uključuje uspostavljanje ovih elemenata. Kritičari globalizacije tvrde da ona svodi društveni život na tržišne odnose.

2.1. Pojam globalizacije

Globalizacija uspostavlja različite veze između država i društava koja oblikuju suvremene svjetske sustave. Ovaj proces podrazumijeva otvaranje i liberalizaciju domaćih financijskih tržišta, čime se ona povezuju s globalnim tržištem kapitala. U današnje vrijeme najčešće se povezuje s međunarodnom integracijom dobara, tehnologije, radne snage i kapitala. Ovaj pojam potječe od riječi „global“, koja označava cjelinu, za razliku od globalizma koji predstavlja pristup promatranja događaja na globalnoj razini. Globalizacija obuhvaća socijalni proces koji teži jedinstvu i sveobuhvatnosti svijeta. Ovaj proces započeo je u sedamdesetim godinama 19. stoljeća zajedno a značajnim društvenim, tehnološkim i

gospodarstvenim promjenama. Primarni cilj globalizacije odnosio se na smanjenje globalnog siromaštva kroz pomoć bogatih zemalja s ciljem poboljšanja životnih uvjeta i gospodarskog razvoja. Osim toga, zahtijeva kontinuirana ulaganja u tehnološke znanosti, razvoj, istraživanje, uz naglašavanje ideje o „smanjivanju“ svijeta i jačanju globalne svijesti. Ona je proizlazi iz napretka moderne tehnologije, znanosti, demokracije i tržišne ekonomije, omogućavajući slobodno kretanje dobara, kapitala, informacija i ljudi kroz ukidanje i proširenje granica. (Lončar, 2005)

Globalizacija je često korištena, ali i zloupotrebljena riječ koja je rijetko jasno definirana, te je vjerojatno uzrokovala najviše nesporazuma i kontroverzi u posljednjim i nadolazećim godinama, Šakić, (2019). Definiranje pojma globalizacije izazovno je zbog širokog spektra područja na koja se odnosi. Za pojedince, predstavlja porast značaja globalnog tržišta, dok za neke opisuje kulturnu i ideološku stvarnost, ili predstavlja pobjedu teorije slobodnog tržišta. (Plevnik, 2003) Za treće, globalizacija može značiti negativnu amerikanizaciju i nametanje određenog načina života, dok je za četvrte neprijatelj koji brani isključivo interese velikih korporacija. Globalizaciju možemo gledati iz raznih kutova, što je čini složenim fenomenom koji je teško jednoznačno definirati. Pojam globalizacija postao je toliko nejasan da gubi svoje značenje, koristeći se za opisivanje raznolikih pojava, uključujući globalni terorizam i svjetsku glazbu. (Monbiot, 2006) Termin globalizacija prvi je put zabilježen 1961. godine kod američkog engleskog autora Merriama-Webstera, izvedenom iz riječi „global“ što označava ukupnost, dok globalizam predstavlja način promatranja globalnih zbivanja. Globalizacija stoga implicira socijalni proces koji teži sveobuhvatnosti i jedinstvenosti svijeta. (Becker i sur., 2001)

Globalizacija predstavlja razvoj u području tehnologije, ekonomije, politike i znanosti koji omogućuje formiranje globalnog tržišta i stvaranje jedinstvene društvene zajednice. (Turek, 1999) Ovaj proces donosi brojne promjene koje omogućuju lakšu komunikaciju i suradnju među državama neovisno o geografskim razlikama i razini razvoja. (Čečuk, 2002.) Globalizacija se manifestira kroz razmjenu dobara i usluga, izravna strana ulaganja te kretanje financijskog kapitala. Ona donosi ubrzanje vremena i promjene u prostornim karakteristikama, što otvara mogućnosti za promjene u društvenim i političkim odnosima na globalnoj razini. (Veselica, 2007) Ovaj proces, koji je uglavnom potaknut ekonomijom, teži postupnom omogućavanju slobodnog protoka usluga, robe, kapitala i ljudi među državama različitih ekonomskih razina, s ciljem stvaranja jedinstvene svjetske zajednice. (Clark, 1999) Globalizacija se oslanja na koncept tržišta koje je slobodno, te koje bi trebalo postati ključni princip, odnosno prozor u svijet, tržište koje može biti dostupno svima. Jedan od najznačajnijih aspekata globalizacije je slobodniji protok kapitala, što je rezultiralo značajnim

napretkom na financijskim tržištima. Ovaj proces je neizbježno doveo do promjena diljem svijeta te unaprijedio način funkcioniranja društvene zajednice. Globalizacija je kompleksna pojava koja zahtijeva holistički pristup i interdisciplinarno razumijevanje radi isključivanja jednostranosti. (Jovančević, 2005) Ovaj proces dovodi do povećanja međunarodne razmjene robe i dobara, što potiče brži napredak tehnologije, kao i same znanosti, ali i olakšava protočnost informacija s ciljem stvaranja koristi za manje razvijene zemlje i njihove stanovnike. (Lozina, 2006) Kroz razmjenu informacija, dobara, usluga i kapitala dolazi do regionalne i nacionalne integracije, što dalje rezultira procesom decentralizacije.

Zahvaljujući globalizaciji i napretku tehnologije, danas je moguće komunicirati s ljudima diljem svijeta. Ljudi imaju pristup informacijama iz cijelog svijeta što im omogućuje globalno razmišljanje. Proizvodi su dostupni gotovo svugdje, a ljudi se mogu povezati ne samo fizički, već i virtualnim putem, omogućujući im razmjenu kulture, religije, jezika, znanja, informacija i sličnog. Kada je riječ o sudionicima globalizacije, mišljenja su podijeljena. Anthony Giddens opisuje globalizaciju kao kompleksan skup procesa potaknut mješavinom političkih i ekonomskih utjecaja. S druge strane, Lester Thurow promatra globalizaciju kroz prizmu globalnog gospodarstva te ističe stvaranje jaza između nacionalnih političkih institucija i međunarodnih ekonomskih moćnika koje teže kontroliraju. Roland Robertson, sociolog i teoretičar globalizacije, razvio je cjelovitu teoriju globalizacije koja pruža analitički okvir za opisivanje fenomena s nadnacionalnim značenjem. (Giddens, 2007)

Njemački sociolog, Ulrich Beck gleda na globalizaciju kao fenomen koji stvara socijalne interakcije i prostore, pri čemu se dodatno naglašava značaj lokalne kulture, kao i treće kulture, koja predstavlja spoj raznih elemenata, postavljajući pitanja o raznim aspektima i granicama ostvarene globalizacije u kontekstu tri ključna parametra:

1. Proširenje u prostoru,
2. Stabilnost tokom vremena,
3. Gustoća transnacionalnih mreža, povezanosti i protoka informacija. (Beck, 2003)

Fenomen globalizacije prati raznolika deregulacija, koja je ključna za nesmetano gospodarsko djelovanje na svjetskoj razini. Ovo djelovanje usmjeravaju globalne institucije poput WB-a (Svjetske banke), MMF-a (Međunarodnog monetarnog fonda) i WTO-a (Svjetske trgovinske organizacije). Percepcija globalizacije ovisi o osobnim i političkim stavovima. Pristaše smatraju da globalizacija predstavlja pozitivan razvoj koji potiče tehnološki napredak i širenje tržišta, dok protivnici vide u njoj prijetnju suvremenom društvu, naglašavajući negativne posljedice koje donosi. Friedman (2010) stručnjak za globalizaciju, vidi ovaj fenomen kao izrazito dinamičan proces koji uključuje povezivanje tržišta, nacionalnih država i tehnologija u do sad neviđenim razmjerima. Ističe da globalizacija

omogućava pojedincima, tvrtkama i državama povezanost sa svijetom na brži i dublji način, te po nižim troškovima nego ikada ranije. Također uvodi pojam „glokalizacije“, koji se odnosi na sposobnost neke kulture da prihvati utjecaje iz drugih kultura koji joj odgovaraju i obogaćuju je, dok se istovremeno odupire stranim elementima. S druge strane, kritičari globalizacije smatraju da ona prijeti lokalnim kulturama i tradicijama. Unatoč različitim stavovima, pojedinac ne može utjecati na proces globalizacije koji je započeo davno i nastavlja se i danas. Globalizacija se danas može smatrati modelom razvoja koji nije opcija, već suvremena realnost međunarodnih odnosa, što znači da je neizbježna u svim aspektima života. Ovaj trend obuhvatio je cijeli svijet i postao sastavni dio svakodnevnog života pojedinaca. S obzirom na sve to, nemoguće je izbjeći sudjelovanje u globalizaciji, jedino što se može učiniti je odabrati kako najbolje iskoristiti njezine prednosti.

2.2. Aspekti globalizacije

Može se reći da globalizacija obuhvaća ekonomske, društvene, kulturne i političke aspekte koji nadmašuju granice nacionalnih država, manifestirajući se u različitim sferama: od prijenosa znanja i informacija, preko povećane globalne razmjene dobara, kapitala, usluga i energije, do zaštite okoliša, Braić, N. (2020). Jedan od ključnih aspekata globalizacije je ekonomski aspekt, koji se definira kao proces u kojem se potpuno uklanjaju ili smanjuju barijere u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni s ciljem jačanja ekonomske integracije među državama. Ovaj proces povezuje financijske i industrijske aktivnosti na globalnoj razini, omogućujući multinacionalnim kompanijama da angažiraju milijune ljudi diljem svijeta, naovisno o geografskoj udaljenosti. Multinacionalne kompanije imaju značajan utjecaj na svjetske gospodarske procese, kontrolirajući kapital, tehnologiju i planetarne resurse te integrirajući planet. Političko-pravni aspekt globalizacije, s druge strane, odnosi se na ugrožavanje suvereniteta države koja proizlazi iz sudjelovanja u međunarodnim ugovorima, zajednicama i organizacijama, te stvara sustav globalnog upravljanja koji ograničava tradicionalnu moć države i otvara put prema stvaranju nove, nads nacionalne države. (URL 1, 2016)

Globalizacija se odnosi na smanjenje državne suverenosti zbog sudjelovanja u međunarodnim ugovorima, zajednicama i organizacijama. S političkog stajališta, globalizacija nastoji predvidjeti razvoj društva te promicati demokratski dijalog i solidarnu suradnju. Ima važnu političku ulogu u održavanju mira, približavanju naroda, kultura i civilizacija, što odražava njezin kozmopolitski značaj. (Jagić, Vučetić, 2013) Globalizacija utječe i na kulturu, primjerice, bržim širenjem engleskog jezika kao svjetskog jezika. Ovaj proces dovodi do

izumiranja mnogih dijalekata i jezika, što rezultira gubitkom kulturnih posebnosti koje su činile svijet zanimljivim i jedinstvenim. (Haralambos, 1989) Kultura ima značajan utjecaj na način razmišljanja, osjećanja i postupke članova društva, te definira njihov svjetonazor, često postajući nešto što se smatra samorazumljivim. (Lončar, 2005)

„Mekdonaldizacija“ je fenomen koji proizlazi iz djelovanja globalizacije i predstavlja oblik kulturnog imperijalizma. Ovaj proces obuhvaća širenje principa brže prehrane na različite sektore američkog društva i diljem svijeta, stvarajući novi način života koji zamagljuje razlike među ljudima. (Ritzer, 1993) Nedostatak komunikacije koji proizlazi iz ovog fenomena može dovesti do otuđenja i dehumanizacije. Globalizacija pojačava međuljudske kontakte i odnose između zemalja, ali i potiče globalnu svijest i cjelovit pogled na svijet. Motivira pojedince na neprekidno ulaganje u razvoj znanja i tehnologije kako bi se pratili trendove globalizacije i izbjeglo dugotrajno zaostajanje u gospodarstvu. Iako je proces globalizacije potaknuo ekonomski rast i tehnološki napredak, također je rezultirao povećanjem društvenih nejednakosti, kako na globalnoj razini, tako i unutar pojedinih država. (Dujšin, 1998)

Globalizacija, kao međunarodni fenomen direktno je povezana s tehnološkim razvojem ljudske civilizacije, koji predstavlja ključni faktor globalizacijskih kretanja. Brzina globalizacije usko je povezana s razvojem modernih tehnologija, pri čemu tehnološke inovacije određuju i ubrzavaju integracijske procese. Ova pojava počinje se prepoznavati sredinom 80-ih godina 20. stoljeća. Tada su se telekomunikacijske tehnologije razvijale, omogućujući stvaranje jedinstvenog informacijskog sustava na globalnoj razini. Napredak informatičke tehnologije doveo je do brzog pristupa velikim količinama informacija, što je izazvalo značajne promjene u svjetskom gospodarstvu. Na taj način je započela era u kojoj je informacija postala najvažnija "roba". Pristup tehnologiji omogućio je zemljama koje su zbog različitih političkih i ekonomskih razloga zaostajale, da brže sustignu razvijenije nacije. Proces globalizacije, koji je potaknut tehnološkim razvojem, nameće društvu i pojedincima potrebu za stalnim obrazovanjem kako bi savladali moderne tehnologije. To nas dovodi do spoznaje da je došlo do kraja doba u kojem je obrazovanje stečeno u mladosti i radne vještine naučene na početku karijere bilo dovoljno za cijeli radni vijek. Razvoj tehnologija zahtijeva od ljudi da se prilagode i budu spremni prihvatiti nove tehnologije. U budućnosti, napredak tehnologije će tražiti sve veću fleksibilnost i stručnost radne snage, što će biti ključno za opstanak na tržištu rada. Globalizacija ima značajan utjecaj na razvoj zajednice, pri čemu je komunikacija temelj cijelog procesa. To stvara potrebu za zajedničkim jezikom, a engleski preuzima tu ulogu. Razlozi za to uključuju njegovu globalnu rasprostranjenost, ali i činjenicu da su lideri tehnološkog i informacijskog napretka iz SAD-a, gdje je engleski službeni jezik.

Ovaj proces može dovesti do „kulturnog koloniziranja“ planeta Stiglitz, (2004). Unifikacija i homogenizacija svijeta, koja prijeti raznolikosti civilizacija, smatraju se jednim od najvećih izazova globalizacije. Iako globalizacija može potaknuti stvaranje društveno-ekonomskih sustava, istodobno predstavlja prijetnju raznim svjetskim kulturama. Ključni problem je u tome što predstavnici zapadne civilizacije koji su uključeni u ovaj proces, često su nesvjesni tih posljedica. Naprotiv, većina vjeruje kako djeluju u skladu s humanitarnim načelima. Globalizacijski proces omogućava pojedincima, kroz unifikaciju i ujednačavanje, jednake mogućnosti za profesionalni i društveni razvoj, čime postaju kreatori svoje budućnosti. Uspjeh nacionalnih gospodarstava ovisi o razini obrazovanja i kreativnosti pojedinaca, što omogućava da rad postane izvor zadovoljstva umjesto obaveze, dok im se pruža prilika da za svoj novac kupe kvalitetne proizvode koji zadovoljavaju njihove osnovne životne potrebe. Nacionalnim ekonomijama ovo implicira kako proces globalnih ekonomskih integracija mora teći ubrzano. brzo. Bogate zemlje, kao i one razvijenije, koje prednjače u tehnološkom razvoju, svoje gospodarstva baziraju na industrijama visoke tehnologije poput informatičke i biotehnološke industrije. Zbog visokih troškova rada u razvijenim zemljama, multinacionalne kompanije sele proizvodnju potrošnih dobara u zemlje u razvoju i nerazvijene zemlje, čime im pomažu da izađu iz siromaštva. No, neki smatraju da su takva ponašanja multinacionalnih kompanija novi oblik kolonijalizma, jer ne poslužuju po istim pravilima i normama kao u svojim matičnim zemljama. Razlozi za ovu kritiku uključuju niske plaće radnika, korištenje djece kao radne snage, kršenje ekoloških standarda i lošu zaštitu na radu. Iako su ove kritike valjane iz perspektive zapadne civilizacije, stanovnici nerazvijenih zemalja često uspijevaju zadovoljiti svoje osnovne dnevne prehrambene potrebe, Ivančević, Perek, (2017).

3. EKONOMSKA GLOBALIZACIJA

Globalizacija u ekonomiji je dugotrajan fenomen. Nije to samo fenomen koji se odvija prema određenim tržišnim zakonitostima, već je i inherentan ljudskoj prirodi kao težnja ka novom, boljem i raznolikijem. Svako društvo u prošlosti imalo je vlastitu verziju globalizacije, od davnijih vremena sve do današnjeg, suvremenog doba. Razlike između njih tiču se opsega i intenziteta promjena, tipa proizvodnih odnosa i samog načina odvijanja globalizacije, bilo nasilno ili mirno, te koristi koju je donosila svakom pojedincu. Suvremena povijest međunarodnih ekonomskih odnosa, definira globalizaciju kao kontinuirani proces. Međutim, mogu se istaknuti barem dva ključna vremenska razdoblja u kojima se intenzivno raspravlja o globalizaciji, uglavnom među onima koji su najviše uključeni u taj fenomen. Ta razdoblja obuhvaćaju drugu polovicu 19. stoljeća te period nakon Drugog svjetskog rata. U tom kontekstu, pokret nesvrstanih zemalja uspio je putem G7 usvojiti Deklaraciju o novom međunarodnom ekonomskom poretku, kao i Program akcije i Strategiju razvoja zemalja u razvoju za nadolazeće desetljeće. Dok se globalizacija smatra dominantnim trendom u međunarodnim odnosima, glavni akteri pristupaju problemu usmjereni na prednosti koje će proizaći iz njega, uključujući broj novootvorenih radnih mjesta, što može dovesti do nesuglasica i otpora antiglobalističkih pokreta.

3.1. Pojmovno određivanje

U današnjem brzom i dinamičnom poslovnom okruženju koje obilježava globalizacija i globalni pristup, međunarodna ekonomija ima ključnu ulogu. Za uspješno e-poslovanje danas je ključno razumijevanje međunarodne ekonomije. Na primjer, tvrtka koja želi uspješno poslovati na globalnom tržištu mora biti svjesna pravila, običaja i etičkih načela poslovanja te biti spremna prilagoditi se promjenama i trendovima. Ako tvrtka ne prati promjene i zahtjeve globalnog tržišta, teško će opstati. Nedostatak prilagodbe može dovesti do problema u

poslovanju na međunarodnoj razini. Globalna ekonomija se može opisati kao sustav koji obuhvaća države i saveze država s zajedničkim ciljevima i ekonomskim mehanizmima na globalnoj razini. Današnje modernizirane države aktivno oblikuju vlastite ekonomske i političke strategije kako bi se uspješno integrirale na globalno tržište. Prihvatanje globalnih trendova ključno je za svaku državu, budući da ti trendovi utječu na njen ekonomski razvoj putem međunarodne trgovine i razmjene roba i usluga. Disbalansi na globalnom tržištu mogu značajno utjecati na unutarnje tržište. Prioriteti se stavljaju na razvojne ciljeve zemlje, dugoročnu strategiju ekonomskih odnosa s drugim državama, postojeće zakonodavstvo, fiskalnu i monetarnu politiku te cjenovnu politiku. Volumen međunarodne trgovine raste brže od svjetske proizvodnje posljednjih stoljeća. Sve veća međuzavisnost nacionalnih gospodarstava naglašava porast obujma i napredak međunarodne trgovine od 1950-ih. Razvoj globalne ekonomije ima pozitivan utjecaj na poboljšanje proizvodnje u pojedinim zemljama, specijalizaciju radne snage te povećanu razmjenu domaćih proizvoda preko granica zemalja. (Samuelson, 2000) Nacionalna ekonomija predstavlja primijenjenu granu makroekonomije koja se fokusira na analizu promjena u makroekonomskim odnosima. Ova disciplina je primijenjena jer istražuje cjelokupnu ekonomiju, odnosno ekonomsku stvarnost, uključujući zakonitosti razvoja i odstupanja u tom razvoju. Ekonomija se opisuje kao znanstvena disciplina koja ispituje način na koji ljudi, tvrtke i društva koriste različite resurse za proizvodnju dobara koja zadovoljavaju njihove potrebe. (Babić, Babić, 2008).

Ekonomska globalizacija označava sve veću međusobnu povezanost svjetskih ekonomija, što proizlazi iz porasta prekogranične trgovine robama i uslugama, međunarodnog protoka kapitala te bržeg širenja tehnologije. Ovaj fenomen utječe na integraciju tržišnih granica, a ključni faktori koji ga pokreću su rastuća važnost informacija u proizvodnim procesima i marketingu. Globalizacija se ubrzano razvija zahvaljujući napretku u znanosti i tehnologiji, u kontekstu širenja tržišnog ekonomskog sustava na globalnoj razini. Tehnološki napredak značajno je smanjio troškove transporta i komunikacije, što je dodatno olakšalo proces ekonomske globalizacije. Na primjer, smanjenje troškova računala doprinijelo je smanjenju troškova međunarodne trgovine, što je omogućilo globalnu organizaciju proizvodnje. Ovaj proces donosi važne promjene u političkom području, ali je također bitno sagledati i ekonomski aspekt, budući da ekonomska globalizacija stvara jedinstveno svjetsko tržište. Danas je globalizacija ekonomskih tokova posebno izražena i odnosi se na rast međunarodnih razmjena roba, usluga, kapitala i ljudi. Također, ekonomska globalizacija uključuje širenje kapitalizma na zemlje i sektore gdje on nije dominantan sustav.

Ukupan priliv kapitala u neku zemlju može se podijeliti na tri vrste ulaganja:

- portfeljske investicije,

- ostala strana ulaganja, i
- izravna strana ulaganja.

Izravna strana ulaganja su posebno važna jer donose novu tehnologiju i znanje u oblasti upravljanja i organizacije te imaju posredan utjecaj na konkurentnost, produktivnost i investicijsku aktivnost drugih firmi. Ova ulaganja stvaraju nova radna mjesta za lokalno stanovništvo, potiču razmjenu znanja i obrazovanja između zemalja, povećavaju raznolikost proizvoda, a na kraju dovode do rasta životnog standarda i blagostanja. Ekonomska globalizacija se stoga može smatrati prirodnim procesom. Ova globalizacija predstavlja rezultat tržišnih zakona i globalnih ekonomskih politika (Shangquan, 2000). Njezine karakteristike uključuju jačanje društvenih veza širom svijeta, razvoj koji se odvija prema pravilima i logici velikog kapitala, cikličnost te povećanu konkurentnost (Drašković, 2007).

3.2. Obilježja ekonomske globalizacije

Ekonomska globalizacija označava sve veću integraciju svjetskih ekonomija putem slobodne trgovine, financijskih tokova, globalne komunikacije i međunarodnih investicija. Ona oblikuje suvremeni ekonomski pejzaž na globalnoj razini, postavljajući nova obilježja i izazove za države, tvrtke i pojedince širom svijeta.

Jedno od obilježja ekonomske globalizacije je povećana međunarodna trgovina. Države su sve više ovisne o međusobnoj razmjeni dobara i usluga radi zadovoljavanja potreba svojih građana. Ovo dovodi do povećanja ekonomske aktivnosti i rasta BDP-a, ali isto tako stvara izloženost tržišnim fluktuacijama i konkurenciji. Financijska globalizacija je također važno obilježje ekonomske globalizacije. Međunarodni financijski tokovi omogućuju brzu razmjenu kapitala između država, potičući investicije, ali istovremeno povećavajući ranjivost na financijske krize i šokove na tržištima. Multinacionalne kompanije predstavljaju ključni element ekonomske globalizacije. One posluju na globalnom nivou, šireći svoje poslovanje, tehnologiju i radna mjesta diljem svijeta. Ovi divovi korporativnog svijeta često imaju značajan utjecaj na lokalne ekonomije, politike i društva. Tehnološki napredak igra ključnu ulogu u poticanju ekonomske globalizacije. Digitalna revolucija omogućava brzu razmjenu informacija, smanjuje troškove komunikacije i olakšava globalno poslovanje. Tehnološke inovacije potiču razvoj novih industrija, ali istovremeno dovode do automatizacije poslova i nejednakosti u raspodjeli dobiti. Uz to, ekonomska globalizacija postavlja izazove u području socijalne pravde i održivosti. Neujednačenost u raspodjeli dobiti, iskorištavanje resursa i okolišni utjecaji svjetskog gospodarstva zahtijevaju sveobuhvatne politike kako bi se osiguralo da koristi globalizacije budu pravedno raspoređene i da se očuva okoliš za buduće

generacije. Ekonomska globalizacija oblikuje suvremeni svijet na načine koji imaju dubok i širok utjecaj na društva diljem svijeta. Razumijevanje njezinih obilježja je ključno za prilagodbu društava i ekonomija na izazove i prilike koje donosi globalno povezivanje.

Aspekti ekonomske globalizacije uključuju (Galović, 2017): globalne kompanije koje oblikuju svjetske ekonomske procese, često usmjerene na stjecanje profita, čime doprinose integraciji planeta; multinacionalne firme koje povezuju milijune ljudi diljem svijeta, omogućavajući im suradnju unatoč fizičkim udaljenostima; te tvrtke koje upravljaju globalnim resursima, kapitalom i tehnologijom. Globalistički pristup svijetu oslanja se na nekoliko ključnih točaka koje pomažu u razumijevanju globalne tranzicije i međusobne interakcije. Ključno je sagledati okolnosti unutar kojih države i drugi akteri ostvaruju suradnju. Kako bismo analizirali ponašanje na različitim razinama - pojedinačnoj, državnoj, društvenoj, međudržavnoj i intersocijalnoj - potrebno je najprije imati uvid u cjelokupnu strukturu globalnog sustava unutar kojeg se ta ponašanja javljaju. Globalisti, uz neke realiste, vjeruju kako bi analiza ovog procesa trebala započeti na razini međunarodnog sustava, dok ponašanje određenih aktera često zavisi od specifičnih prilika koje se pojavljuju ili od onih koje se sprečavaju. Ekonomska globalizacija obuhvaća niz međusobno povezanih aspekata, kako navodi Read, (2004). Globalizacija je proširila proizvodnu osnovu na svjetskoj razini, s državama u razvoju, npr. države u jugoistočnoj Aziji, koje su se industrijalizirale i sada su ključni proizvođači na svjetskom tržištu. Napredak u komunikacijskim tehnologijama omogućio je brži protok usluga, dobara i informacija diljem svijeta. Ovi ekonomski aspekti globalizacije odražavaju promjene i dinamiku unutar međunarodnog gospodarstva.

3.3. Uzroci ekonomske globalizacije

Ekonomska globalizacija predstavlja proces povezivanja nacionalnih ekonomija s globalnim gospodarstvom putem slobodnog trgovanja, inozemnih ulaganja, međunarodne financijske suradnje i globalne interakcije. Neka ključna obilježja uključuju: liberalizaciju trgovine - što potiče otvaranje tržišta i smanjenje prepreka poput carina i kvota, olakšavajući protok roba i usluga među zemljama; strane investicije - potiču ulaganja iz inozemstva, uključujući kapital, tehnologiju i znanje, što može potaknuti rast gospodarstva i transfer tehnologije; integraciju međunarodnih financija - omogućava slobodno kretanje kapitala preko granica kroz ulaganja, kreditne aranžmane i financijske transakcije, što pridonosi rastu likvidnosti i potiče razvoj financijskog sektora; multinacionalne korporacije - razvijaju globalne lance opskrbe, mreže distribucije i investicijske aktivnosti, te imaju značajno utječu na svjetsko gospodarstvo; regionalne ekonomske integracije - poput Europske unije, NAFTA-

e, ASEAN-a i drugih, koje potiču slobodnu trgovinu i gospodarsku integraciju unutar određenih regija.

U pogledu ekonomije, globalizacija se odnosi na različite, međusobno povezane dimenzije, kako je naglašeno u radu Read-a, (2004). Ovi elementi mogu se sažeti: unaprjeđenje pravila WTO-a, čini međunarodnu trgovinu lakšom. To se odražava kroz smanjenje trgovačkih barijera i carina radi poticanja slobodnog toka roba i usluga; veća fleksibilnost u valutnim režimima i slobodniji kapitalni tokovi, što dovodi do povećane mobilnosti kapitala kroz kratkoročne i dugoročne investicije. Globalizacija je također potaknula proširenje proizvodnog baze na svjetskoj razini, pri čemu zemlje koje se razvijaju, kao npr. zemlje jugoistočne Azije postaju važni proizvođači za globalno tržište. Brz tehnološki napredak omogućio je ubrzan protok dobara, usluga, ali i informacija na svjetskoj razini. Otvorena međunarodna trgovina i investicije omogućuju multinacionalnim kompanijama da postanu ključni akteri u globalnim ekonomskim aktivnostima, s prisutnošću na svjetskom tržištu i aktivnim sudjelovanjem u međunarodnim poslovnim operacijama. Konkurencija između država i korporacija na globalnoj razini se intenzivira, s ciljem osvajanja tržišnog udjela i resursa. Manja poduzeća se suočavaju s višim prepreka pri ulasku u globalno tržište. Ovi ekonomski aspekti globalizacije odražavaju promjene i dinamiku koje oblikuju međunarodno gospodarstvo.

Jedan od ključnih uzroka ekonomske globalizacije je uspostava tržišnog gospodarstva u većini zemalja, što je omogućilo slobodu poduzetništva. Osim toga, ekonomski sporazumi između tvrtki ili vlada pridonijeli su daljnjoj globalizaciji. Razvoj tehnologije također je donio dva značajna napretka. Prvo, automatizacija mnogih procesa smanjila je troškove proizvodnje većine roba i usluga. Drugo, internet je značajno poboljšao komunikaciju među ljudima iz različitih dijelova svijeta, olakšavajući postizanje komercijalnih sporazuma. Dodatni uzrok ekonomske globalizacije su bili vojni sukobi, koji su potaknuli suradnju među zemljama radi prevladavanja izazova. Ova suradnja dovela je do formiranja saveza koji su olakšali liberalizaciju tržišta. U pogledu učinaka, ekonomska globalizacija doprinijela je poboljšanju kvalitete života, jer je povećala dostupnost proizvoda i usluga koje su ranije bile skupe ili nedostupne. Također je otvorila brojne poslovne prilike. Na kraju, proces ekonomske globalizacije rezultirao je nastankom ogromnih multinacionalnih kompanija koje preuzimaju veći dio tržišta u svojim sektorima. To stvara pritisak na male proizvođače i trgovce, koji se suočavaju s izazovima zbog konkurencije s nižim cijenama koje nude te velike kompanije.

3.4. Strategije ekonomske globalizacije

Strategije ekonomske globalizacije predstavljaju složen skup pristupa kojima zemlje, tvrtke i organizacije pristupaju globalnom tržištu. Ekonomska globalizacija uključuje integraciju gospodarskih sustava diljem svijeta, olakšavajući slobodnu trgovinu, kretanje kapitala, radne snage i tehnologije. Kako svijet postaje sve povezaniji, strategije ekonomske globalizacije postaju ključne za uspjeh i održivi rast.

U okviru procesa ekonomske globalizacije, zemlje primjenjuju različite strategije. Prva strategija uključuje potpisivanje trgovinskih sporazuma, koji mogu biti bilateralni (između dvije strane) ili multilateralni (između više njih). Ovim sporazumima smanjuju se carinske stope i administrativne prepreke za transakcije. (URL 2, 2024) Druga, ambicioznija strategija je formiranje ekonomskih blokova, poput Europske unije (EU). Države unutar ovog bloka dijele zajednička pravila o vanjskoj trgovini, uključujući standarde za uvezene proizvode i carinske stope. Značajan broj članica EU (19 od 28) koristi zajedničku valutu, euro. Također, zemlje mogu ostvarivati ekonomsku globalizaciju putem unilateralizma, što podrazumijeva donošenje mjera na vlastitu inicijativu, bez trgovinskog sporazuma. Na primjer, vlada može odlučiti smanjiti carine na uvoz tehnologije, čime bi se omogućio jeftiniji uvoz tehnoloških proizvoda. Ova mjera bi, primjerice, omogućila potrošačima da nađu računala po pristupačnijim cijenama.

Jedna od ključnih strategija ekonomske globalizacije je i diversifikacija tržišta. Tvrtke koje razvijaju globalnu strategiju moraju istražiti i prilagoditi se različitim tržištima diljem svijeta. Na primjer, tvrtka u tehnološkoj industriji može imati različite strategije za tržišta u Aziji, Europi i Sjevernoj Americi, uzimajući u obzir lokalne potrebe i preferencije potrošača.

Jedna od značajnijih strategija je oslanjanje na inovacije i tehnologiju. U današnjem globaliziranom svijetu, tvrtke koje žele ostati konkurentne moraju stalno inovirati proizvode i usluge. Primjerice, tvrtka poput Tesle neprestano radi na razvoju novih tehnologija za električne automobile kako bi se pozicionirala kao lider u automobilskoj industriji. Uspostavljanje partnerskih odnosa i suradnje s drugim tvrtkama i organizacijama diljem svijeta, također se smatra važnom stavkom u pogledu strategije ekonomske globalizacije. Strateškim partnerstvima tvrtke mogu proširiti svoja tržišta, poboljšati svoje poslovanje i pristupiti novim resursima. Na primjer, preko saveza s lokalnom tvrtkom u drugoj zemlji, tvrtka može lakše proširiti svoje poslovanje na nova tržišta. Tu je i prilagodba lokalnim propisima i kulturama. Zemlje diljem svijeta imaju različite zakone i propise koji mogu utjecati na poslovanje tvrtki. Stoga uspješne globalne tvrtke moraju pažljivo prilagoditi svoje strategije i praksu lokalnim uvjetima. Primjerice, tvrtka koja posluje u Aziji mora uzeti u

obzir specifičnosti azijskog tržišta i prilagoditi svoju strategiju kako bi bila uspješna u toj regiji. Strategije ekonomske globalizacije ključne su za uspjeh tvrtki i država u današnjem globaliziranom svijetu. Diverzifikacija tržišta, inovativnost, partnerstva i prilagodba lokalnim uvjetima samo su neke od strategija koje tvrtke mogu primijeniti kako bi postigle održivi rast i konkurentsku prednost na globalnom tržištu.

3.5. Primjeri ekonomske globalizacije

S obzirom na to da ekonomska globalizacija postaje sve izraženija, povezuje gospodarstva diljem svijeta i omogućuje slobodniji protok roba, usluga, kapitala i informacija. Neki primjeri koji ilustriraju važnost ekonomske globalizacije u današnjem svijetu su:

Multinacionalne tvrtke: Primjer multinacionalnih kompanija kao što su Apple, Coca-Cola i Toyota pokazuje kako tvrtke uspješno posluju diljem svijeta, imajući proizvodne pogone, prodajne centre i urede u različitim zemljama. McDonald's je 2022. godine imao više od 40.000 restorana brze hrane u 118 zemalja i teritorija. Ford Motor Company radi s oko 1400 prvorazrednih dobavljača diljem svijeta. Amazon se proširio posljednjih godina i sada ima gotovo 10 milijuna prodavača diljem svijeta i zapošljava približno 1,5 milijuna zaposlenika. Multinacionalne korporacije utječu na društveni i gospodarski razvoj zemalja u kojima su smještene. Oni također utjelovljuju proturječnosti globalizacije. Donose radna mjesta, vještine i bogatstvo u regiju u kojoj ulažu ili posluju. Ali također mogu uništiti lokalne tvrtke, iskorištavati jeftinu radnu snagu i ugroziti autohtone kulture. Pogodnosti koje nude često su neodržive jer su multinacionalne tvrtke odane svojim investitorima i konačnim rezultatima, a ne lokalnim ljudima, gospodarstvima i kulturama u kojima posluju. Ove tvrtke imaju globalni pristup kako bi iskoristile prednosti različitih resursa, tržišta i radne snage diljem svijeta.

Tablica 1. Prikaz najvećih multinacionalnih kompanija

Rang	1999. g.	Ukupan prihod (mil. USD)	2017. g.	Ukupan prihod (mil. USD)	2023. g.	Ukupan prihod (Mil. USD)
1.	General Motors	189	Walmart	500.343	Walmart	611.289
2.	Walmart	166	State Grid	348.903	Saudi Aramco	603.651,4
3.	Exxon Mobil	163	Sinopec Group	326.953	State Grid	530.008,8
4.	Ford Motor	162	China National Petroleum	326.008	Amazon	513.983
5.	General Electrics	111	Royal Dutch Shell	311.870	China National Petroleum	483.019,2
6.	Intl. Business Machines	87	Toyota Motor	265.172	Sinopec Group	471.154,2
7.	Citigroup	82	Volkswagen	260.028	Exxon Mobil	413.660
8.	AT&T	62	BP	244.582	Apple	394.328
9.	Altria Group	61	Exxon Mobil	244.363	Shell	386.201
10.	Boeing	57	Berkshire Hathaway	242.137	United Health Group	324.162

Izvor: Osobna izrada autorice prema podacima sa URL 3, 2023

Globalni lanci opskrbe: Industrije kao što su automobilska, elektronička i modna industrija koriste globalne lance opskrbe kako bi proizvodi bili učinkovitiji u proizvodnji i distribuciji. Na primjer, automobilska tvrtka može proizvoditi dijelove u Aziji, sastavljati vozila u Europi, a zatim ih prodavati na tržištima diljem svijeta.

Međunarodna trgovina: Međunarodna trgovina je ključni element ekonomske globalizacije. Primjeri poput NAFTA sporazuma o slobodnoj trgovini ili Europske unije pokazuju kako zemlje surađuju kako bi olakšale trgovinu i ulaganja među sobom. To dovodi do povećanja trgovine, gospodarskog rasta i otvaranja radnih mjesta.

Financijska integracija: Globalizacija financijskih tržišta omogućuje ljudima i tvrtkama lakši pristup kapitalu i financijskim uslugama diljem svijeta. Primjeri toga uključuju međunarodne banke, burze i investicijske fondove koji ljudima omogućuju ulaganje u različita tržišta i aktivnosti.

Prijenos tehnologije: Ekonomska globalizacija olakšava prijenos tehnologije i znanja diljem svijeta. Na primjer, tvrtke iz Silicijske doline mogu se udružiti sa startupovima u drugim zemljama radi razmjene tehnoloških inovacija i resursa.

Može se zaključiti kako ovi primjeri jasno pokazuju kako ekonomska globalizacija oblikuje moderni svijet i utječe na način na koji poslujemo, trgujemo i surađujemo. Kroz integraciju gospodarstava diljem svijeta stvaraju se nove prilike za rast, inovacije i prosperitet, ali i izazovi vezani uz nejednakost, održivost i ekonomsku stabilnost.

4. POZITIVNE STRANE EKONOMSKE GLOBALIZACIJE

Globalizacija, fenomen koji je obuhvatio čitav svijet, donosi brojne pozitivne aspekte. Najprije je eliminirala prethodne barijere koje su sprječavale slobodnu razmjenu roba, usluga i znanja među državama. To je dovelo do ispreplitanja raznih vjera, kultura, rasa i nacija, potičući tako novi oblik zajedničkog suživota i suradnje među, naizgled, različitim društvenim grupama. Također je unaprijedila povezanost između pojedinaca i poslovnih aktera, ohrabrujući mnoge male tvrtke da prošire svoje djelovanje na nacionalnoj, a potom i na međunarodnoj razini.

Globalizacija je rezultirala tehnološkim napretkom koji je doveo do povećanja konkurencije na domaćem tržištu. To je uzrokovalo potrebu pronalaženja novih optimalnih kombinacija resursa uključujući materijale, radnu snagu i kapital, koji su zatim upotrebljeni za povećanje proizvodnje u svim sektorima. Uvođenje specijalizacije i podjele rada povećalo je produktivnost. Povećana proizvodnja robe dovela je do pada cijena na domaćem tržištu. Snižene su cijene proizvoda i omogućen njihov izvoz, uz smanjenje ili ukidanje carina, čime je stvorena ponuda roba za zemlje s nižim životnim standardom ili su geografski udaljene, te su bile u oskudici tom robom. Kako bi manje razvijena gospodarstva iskusila dobrobiti procesa globalizacije, vlada bi trebala omogućiti slobodan protok robe, kapitala i rada na unutarnjem i vanjskom tržištu, potičući slobodno poduzetništvo, uz istovremeno zadržavanje regulatorne i korektivne uloge u društveno-ekonomskom razvoju.

Gospodarski razvoj ne ogleda se samo kroz porast bruto nacionalnog proizvoda, nego i kao alat za poboljšanje zaposlenosti, obrazovanja, zdravlja i općeg životnog standarda stanovništva kako bi se osigurala socijalna kohezija i politička stabilnost. (Stiglitz, 2006)

Zbog globalizacije manje razvijenim zemljama i zemljama u tranziciji omogućeno je preuzimanje znanja i tehnoloških procesa visokorazvijenih zemalja, što im pomaže u bržem gospodarskom napretku i poboljšanju životnog standarda. Valjalo bi zaključiti da globalizacija pokreće pozitivan trend koji ima za cilj povećanje produktivnosti na svim razinama i unapređenje životnog standarda širom svijeta. Otkriće Interneta, koje se smatra svojedobnom revolucijom, proizašlo iz napretka informatičke tehnologije, iz temelja je transformiralo način komuniciranja, podigavši ga na višu razinu. Internet, globalna računalna mreža, omogućuje lakšu i učinkovitiju komunikaciju putem medija slike, teksta i zvuka. Zahvaljujući ovoj svjetskoj mreži, uz odgovarajuću opremu poput mobilnog telefona ili osobnog računala, moguće je u samo nekoliko sekundi povezati se s osobom neovisno o tome na kojoj strani svijeta se nalazi, što je nekada bilo nezamislivo. (Lončar, 2005) Iako globalizacija otvara brojne mogućnosti za razvoj na različitim ekonomskim razinama, krajnji

rezultat ovog procesa ovisi o akterima koji njime upravljaju, te o njihovim ciljevima i interesima.

4.1. Izvoz

Brojni trgovinski sporazumi i europski trgovinski režim čine Europu privlačnom trgovinskom regijom, što se očituje u činjenici da je glavni trgovinski partner za 80 zemalja. Europska unija je uz SAD i Kinu među najvećim partnerima u svjetskoj trgovini s izvoznim udjelom od preko 15% u ukupnom svjetskom izvozu. Izvoz roba i usluga iz EU-a porastao je s 1,160 milijardi eura u 2000. godini na 2,900 milijardi eura u 2018. godini. U 2017. izvoz u Južnu Koreju porastao je za više od 12%, u Kolumbiju za više od 10%, a u Kanadu za 7%. Izvoz je jedan od ključnih pokretača ekonomske globalizacije, jer omogućava zemljama da prodaju svoje proizvode i usluge na međunarodnom tržištu, čime se potiče ekonomski rast i razvoj. Uvjerljiv primjer su kompanije poput Applea, koje dizajniraju svoje proizvode u SAD-u, ali izvoze proizvodnju u zemlje poput Kine. Ovaj model omogućava smanjenje troškova, povećanje učinkovitosti i pristup globalnom tržištu, čime se potiče ekonomski rast kako u izvornim zemljama, tako i u zemljama domaćinima. Zemlje poput Novog Zelanda i Čilea postale su globalni igrači u izvozu hrane. Novozelandski mliječni proizvodi, na primjer, izvoze se u brojne zemlje, što donosi značajan prihod i potiče razvoj poljoprivrednog sektora. Povezivanje s međunarodnim tržištima omogućava ovim zemljama diverzifikaciju i povećanje konkurentnosti. Indija je postala vodeći igrač u sektoru outsourcinga IT usluga. Izvoz softverskih rješenja i usluga, kao što su oni koje pružaju kompanije poput TCS-a ili Infosys-a, omogućava Indiji da privuče strane investicije i stvori milijune radnih mjesta, čime se povećava ekonomski prosperitet. Sporazumi poput EU-SAD trgovinskog sporazuma (TTIP) imaju za cilj smanjenje trgovinskih barijera, što dodatno potiče izvoz. Na primjer, nakon potpisivanja trgovinskog sporazuma između EU i Japana, japanski proizvođači automobila mogli su lakše izvoziti svoje proizvode u Europu, čime su povećali svoj tržišni udio. Izvoz, kao ključni aspekt ekonomske globalizacije, omogućuje zemljama pristup novim tržištima, potiče inovacije i doprinosi stvaranju radnih mjesta, čime se dodatno jača međusobna povezanost globalne ekonomije.

4.2. Nove poslovne prilike

Danas poslovanje prelazi međunarodne granice kako bi plasiralo proizvode, uspostavilo partnerstva ili zapošljavalo radnike i menadžere, fenomen poznat kao globalizacija. Mnoge američke kompanije ostvaruju značajan dio svoje prodaje putem izvoza, koji ponekad doseže i 50% ili više, zbog čega menadžeri i zaposlenici ovih firmi moraju komunicirati s predstavnicima drugih kultura. S obzirom na to da ljudi i proizvodi prelaze granice, kompanije postavljaju sve veći naglasak na raznolikost radne snage, koja obuhvaća sve razlike među zaposlenicima, uključujući dob, spol, seksualnu orijentaciju, obrazovanje, kulturno nasljeđe, religiju, sposobnosti i životna iskustva.

Uspješne kompanije prepoznaju dvije ključne točke:

1. Raznolika radna snaga može donijeti značajnu konkurentsku prednost kroz prihvaćanje novih ideja i komunikacijskih vještina,
2. Što je radna snaga raznolikija, to više pažnje moraju posvetiti komunikaciji.

Kao što je već spomenuto, s globalizacijom dolazi do stvaranja novih poslovnih prilika i otvaranja radnih mjesta. U 2017. više od 36 milijuna radnih mjesta u EU-u bilo je povezano s izvozom izvan EU-a, pri čemu je većina tih poslova osiguravala dobru plaću, u prosjeku 12% višu od prosječne plaće. (Europska komisija) Primjerice, u Francuskoj je 2018. bilo 2,8 milijuna radnih mjesta vezanih uz izvoz iz EU, što čini 12% ukupnog broja zaposlenih u zemlji. Većina stanovnika razvijenih zemalja egzistenciju osigurava zaposlenjem. U prošlosti je većina studenata s fakultetskom diplomom tražila posao u državnim sektorima, ali mnogi su završili kao povremeni radnici u sektorima s niskim plaćama. Globalizacija je promijenila ovaj trend stvarajući prilike za zapošljavanje kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini. Razvoj tehnologije omogućuje zapošljavanje i rad na udaljenosti, što može povećati broj radnih mjesta. Studenti su nakon završetka fakulteta spremniji pokrenuti vlastiti posao i pružiti prilike drugima. Globalizacija omogućuje studentima suradnju s tvrtkama u inozemstvu, stjecanje znanja i iskustva u inozemnim okruženjima. Razmjenom ideja o mogućnostima u različitim zemljama studenti proširuju svoje horizonte i razmišljanja o traženju posla. Životni standard se poboljšao zbog širenja tržišta rada. U mnogim zemljama u razvoju postoji veliki broj obrazovanih nezaposlenih ljudi. Globalizacija im nudi mogućnosti zapošljavanja u drugim zemljama, uz prednost jeftinije radne snage i spremnosti na učenje.

4.3. Razmjena tehnoloških znanja

Napredne tehnologije rezultat su globalizacije koja je stvorila stalnu potrebu za inovacijama uslijed bržeg prenošenja podatak, ali i same komunikacije. Velik broj izumitelja nastojao je unaprijediti tehnologiju kako bi zadovoljio zahtjeve modernog društva. „Razvojem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, svijet je postao povezan kao jedinstveni sustav, omogućavajući povezivanje entiteta iz različitih dijelova svijeta u roku od nekoliko minuta.“ Ovaj napredak stvorio je mogućnosti za povoljne učinke globalizacije u državama koje su se opirale u početku u povezivanju s drugim državama.

Globalizacija je olakšala prijenos tehnologije u zemlje u razvoju. Ulagači i strane tvrtke koriste tehnologiju za komunikaciju s ljudima iz zemalja u razvoju, olakšavajući razmjenu ideja i informacija. Korištenje moderne tehnologije bio je najučinkovitiji način za to. Uvelike je pomogao stanovnicima zemalja u razvoju, omogućivši većini ljudi kupnju i prodaju robe putem interneta po pristupačnim cijenama. Poslovi se odvijaju na daljinu s tvrtkama iz razvijenih zemalja. Interakcija preko društvenih mreža, interneta i ostalih platformi stvorila je nove mogućnosti za poboljšanje životnog standarda. Sve do nedavno, proizvodnja globalne zalihe znanja i tehnologije bila je koncentrirana u nekoliko velikih industrijaliziranih gospodarstava. Od 1995. do 2014., tri četvrtine svjetskih patentiranih inovacija poteklo je od tehnoloških lidera Grupe 5 (G5), odnosno Sjedinjenih Država, Japana, Njemačke, Francuske i Ujedinjenog Kraljevstva. S globalizacijom i napretkom u informacijskoj tehnologiji, međutim, potencijal da znanje putuje brže i dalje dramatično je porastao, otvarajući veće mogućnosti tržišnim gospodarstvima u nastajanju da uče od drugih, tehnološki naprednih zemalja i izgrade vlastite inovacijske kapacitete. Godine 1995. Sjedinjene Države, Europa i Japan dominirali su globalnim patentima, ali u novijim godinama Koreja i Kina sve su više koristile globalnu zalihu znanja mjereno njihovim patentima. Formalna analiza unakrsnih patenata, koja procjenjuje intenzitet širenja znanja, otkriva da se u posljednja dva desetljeća povećao udio znanja koje prenose tehnološki lideri G5 na tržišna gospodarstva u razvoju (izvan Kine i ranije Koreje). S druge strane, udio znanja koje dolazi iz G5 prema drugim naprednim ekonomijama ostao je uglavnom stabilan, a čak je i blago opao nakon globalne financijske krize.

Gospodarstva u razvoju iskoristila su ovaj poboljšani pristup globalnom znanju kako bi unaprijedila svoje inovacijske kapacitete i produktivnost. Utvrđeno je da znanje koje dolazi iz G5 značajno potiče domaće inovacije (poput zamjene patentiranja) i produktivnost u naprednim i tržištima u razvoju. Na primjer, povećanje protoka znanja od 1% iz G5 obično je povezano s otprilike 0,33% rasta patentne aktivnosti u zemlji primateljici, pod uvjetom da se

razina domaćeg istraživanja i razvoja (R&D) ne mijenja. Ovaj učinak je s vremenom postao jači, osobito za tržišna gospodarstva u razvoju, što je dovelo do pojave novih globalnih inovatora. Iako se naši nalazi većinom odnose na tržišna gospodarstva u razvoju, Koreja (napredna ekonomija od 1997.) i Kina posebno se ističu, dijelom zbog svojih velikih gospodarstava. Obje zemlje su se pridružile grupi pet vodećih inovativnih zemalja, bilo prema svojoj patentnoj aktivnosti ili prema razini ulaganja u istraživanje i razvoj. Ovaj uspjeh djelomično se može pripisati učenju kroz prijenos znanja i tehnologije, ali je također rezultat značajnog ulaganja u domaće istraživanje i razvoj, kao i poboljšanja obrazovanja koje je povećalo sposobnost stanovništva da razumije i koristi te tehnologije. Domaće istraživanje i razvoj služi dvostrukoj svrsi, potpomaže stvaranju novih tehnologija i olakšava usvajanje postojećih stranih tehnologija. Prema podacima Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj, Kina je od ranih 2000-ih deveterostruko povećala svoja ulaganja u istraživanje i razvoj, dostigavši 375 milijardi dolara godišnje (u stalnim uvjetima i prilagođeno paritetu kupovne moći). Njena potrošnja na istraživanje i razvoj sada se nalazi na drugom mjestu, iza Sjedinjenih Država (460 milijardi dolara), dok je znatno veća od japanske (150 milijardi dolara). Koreja, s godišnjim troškovima od 70 milijardi dolara, gotovo dostiže prosjek velikih europskih zemalja poput Francuske, Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva. Drugi pokazatelj napretka Koreje i Kine je porast njihove patentne aktivnosti. Analiza međunarodnih obitelji patenata, koristeći kriterij koji uključuje samo prijave kod najmanje dva različita patentna ureda, kako bi se isključili patenti niske vrijednosti, otkriva da svaka od ovih zemalja godišnje patentira oko 20.000 izuma. Iako je to još uvijek značajno manje od patentiranja u Japanu i Sjedinjenim Državama (oko 60.000 u svakom), aktivnost u Kini i Koreji usporediva je s prosjekom Francuske, Njemačke i Ujedinjenog Kraljevstva. Dubljim istraživanjem sektora patentiranja otkriva se da je rast patenata u Kini i Koreji posebno izražen u područjima električne i optičke opreme, a u Koreji i u sektoru strojeva. Pojava Koreje, a nedavno i Kine, kao globalnih inovatora predstavlja značajan razvoj koji bi mogao poboljšati životni standard velikog dijela svjetske populacije. Međutim, postavlja se pitanje hoće li ovaj razvoj obeshrabrili inovacije u tradicionalnim tehnološkim liderima i pridonijeti globalnom usporavanju produktivnosti. Prvo, tehnološki lideri ostvaruju i direktne i indirektno koristi od izvoza svoje tehnologije i znanja. Izravne koristi dolaze od prodaje tehnologija (bilo ugrađenih u strojeve ili putem licenciranja patenata) drugim zemljama, uz uvjet da se poštuju prava intelektualnog vlasništva, što osigurava da kupac plati pravednu cijenu za tehnologiju. Osim toga, tehnološki lideri mogu imati i neizravne koristi: poboljšana produktivnost u drugim zemljama dovodi do većih prihoda, što povećava potražnju za izvozom, uključujući proizvode tradicionalnih tehnoloških lidera. Drugo, i nešto suptilnije, znanje se razlikuje od

većine dobara po tome što je „nekonkurentno“. Kada netko stekne određeno znanje, to ne sprječava druge da ga koriste i unaprijede. Stoga se očekuje da će znanje stečeno iz prethodnih istraživanja, bilo domaćih ili stranih, doprinijeti većoj produktivnosti budućih istraživačkih napora (Grossman i Helpman 1991). Kako inovatori u Kini i Koreji razvijaju nove ideje i obogaćuju globalnu bazu znanja, inovatori u tradicionalnim tehnološkim liderima (i, naravno, širom svijeta) također mogu imati koristi od tih novih saznanja. Podaci o unakrsnim citatima patenata ukazuju na to da se prijenos znanja već odvija: na primjer, izumitelji iz zemalja G5 sve više citiraju kineske patente. Ti citati sada su slični onima koje iz G5 upućuju prema drugim naprednim gospodarstvima. Analiza pokazuje da tokovi znanja nisu samo jednosmjerni od tehnoloških lidera prema drugim zemljama. Tradicionalni tehnološki lideri imaju koristi od inovacija koje dolaze iz drugih zemalja, a često ostvaruju i značajnije koristi od manje razvijenih zemalja (Chen i Dauchy 2018).

Treće, rastuća konkurencija iz Kine i drugih tržišta u razvoju potiče inovacije i širenje tehnologije. Iako je odnos između konkurencije i inovacija složen, rezultati pokazuju da je, u većini zemalja i sektora, povećana konkurencija – mjereno uvozom iz Kine ili smanjenjem koncentracije globalne prodaje zbog rasta tvrtki iz razvijajućih tržišta - potaknula inovacije i usvajanje stranih tehnologija. Ovi dokazi temelje se na iskustvima naprednih i tržišnih gospodarstava izvan G5, no sugeriraju da je konkurencija bila pozitivna sila za inovacije. Trendovi inovacija u SAD-u pokazuju da je ukupna potrošnja na istraživanje i razvoj nastavila rasti. Međutim, aktivnost patentiranja i cjelokupna produktivnost pokazuju znakove zasićenja. Ovaj usporeni rast produktivnosti vjerojatno odražava privremeni zastoj inovacija tijekom prijelaza između dva ključna inovacijska vala - revolucije informacijske i komunikacijske tehnologije sredinom 1990-ih i dugo očekivane revolucije automatizacije i umjetne inteligencije (Brynjolfsson, Rock i Syverson 2017). Također, razni strukturni i ciklični faktori mogli su pridonijeti ovom trendu (Adler i drugi 2017). Ukratko, širenje tehnologije i pojava novih globalnih inovatora vjerojatno ne štete tradicionalnim zemljama poznatim po inovacijama; konkurencija je oduvijek bila ključni faktor u poticanju kreativnosti i inovacija. Međutim, poštenu i ravnopravni uvjeti su od esencijalne važnosti: prava intelektualnog vlasništva moraju biti pravilno osmišljena i provedena. Mnoge zabrinutosti zemalja G5, posebno vezane uz Kinu, fokusiraju se na prisilni prijenos tehnologije pod nepovoljnim uvjetima u zamjenu za pristup jednom od najvećih i najbrže rastućih tržišta.

Na kraju, zaštita prava intelektualnog vlasništva najbolje podržava inovacije i širenje tehnologije. Bez tog mehanizma, mogli bismo svjedočiti opadanju otkrića, jer inovatori ne bi mogli pokriti svoje troškove. Ova zaštita je jednako važna za tržišta u razvoju koja žele iskoristiti prijenos tehnologije od multinacionalnih kompanija i poticati kreativnost vlastitih

izumitelja. Porast patentiranja u Kini mogao bi biti pozitivan znak da će zemlja, dok razvija svoje vrijedne inovacije, početi cijeniti važnost zaštite intelektualnog vlasništva. (URL 4, 2018)

5. NEGATIVNE STRANE EKONOMSKE GLOBALIZACIJE

Iako globalizacija donosi otvaranje novih radnih mjesta, postoje i negativne posljedice na zapošljavanje ljudi. Natjecanje među tvrtkama koje proizlazi iz globalizacije može rezultirati zatvaranjem ili preseljenjem nekih poduzeća, što dovodi do gubitka radnih mjesta. U najosjetljivije sektore spadaju poslovi koji zahtijevaju niskokvalificirane radnike, poput industrije tekstila, odjeće, obuće, kože i metala. Proizvodni sektor najosjetljiviji je na preseljenje zbog konkurencije iz zemalja s niskim troškovima rada, pri čemu su Sjeverna Afrika i Azija često odredišta. Iako se trend preseljenja poduzeća polako smanjuje, on je još uvijek ključna tema rasprave u kontekstu globalizacije, a trenutno je izraženiji u zemljama istočne Europe nego na zapadu. Globalizacija, svjesno ili nesvjesno, može doprinijeti brisanju kulturnih razlika među narodima, što može rezultirati gubitkom posebnosti i autentičnosti različitih kultura i jezika. Osim toga, ekonomska globalizacija stavlja naglasak na ostvarivanje profita, često na račun socijalne pravednosti i društvene odgovornosti.

Transnacionalne banke i multinacionalne korporacije imaju značajnu moć u globaliziranom gospodarstvu, što može dovesti do iskorištavanja resursa bez obzira na socijalne posljedice. Stoga je važno da države preuzmu odgovornost za brigu o svojim građanima i osiguraju održivi društveni razvoj unatoč izazovima koje donosi globalizacija. Međunarodne financijske institucije poput Svjetske banke, Svjetske trgovinske organizacije (WTO) i Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) često nameću određene zahtjeve državama. Te institucije obično traže eliminaciju prepreka međunarodnoj trgovini i stranim ulaganjima, brzu privatizaciju, liberalizaciju tržišta, te smanjenje socijalnih troškova.

Nadalje, često se događa da financijske institucije zadužuju male zemlje, što rezultira time da bogatiji kontroliraju njihov dug te time i njihovu ekonomsku politiku. Veliki dugovi siromašnijih država mogu postati sredstvo za kontrolu i vladanje nad njima od strane bogatijih zemalja. (Karlić, 2008)

5.1. Uvoz jeftinijih inozemnih dobara

Ekonomska globalizacija donosi brojne prednosti, ali istovremeno sa sobom nosi i izazove, posebice kada je riječ o uvozu jeftinije strane robe. Ova pojava može imati ozbiljne negativne posljedice za domaća gospodarstva, industrije i radnu snagu.

Jedan od najznačajnijih negativnih aspekata uvoza jeftinije strane robe je ugrožavanje domaće proizvodnje. Kada zemlje otvore svoja tržišta i dopuste uvoz jeftinijih proizvoda, domaći

proizvođači često ne mogu konkurirati cijenama koje nude strane tvrtke. Na primjer, u mnogim zemljama u razvoju, lokalni proizvođači odjeće suočavaju se s konkurencijom iz zemalja kao što su Bangladeš i Kina, gdje su troškovi proizvodnje znatno niži. Ova situacija može dovesti do zatvaranja tvornica i gubitka radnih mjesta, dodatno pogoršavajući gospodarsku situaciju u tim zemljama. Također, dolazi i do smanjenja kvalitete proizvoda. Uvezeni proizvodi često dolaze iz zemalja sa slabijim standardima kvalitete i propisima. Na primjer, u prehrambenoj industriji uvoz jeftinijih prehrambenih proizvoda može značiti da potrošači dobivaju robu koja ne zadovoljava zdrave standarde. To može rezultirati zdravstvenim problemima i smanjenjem povjerenja potrošača u domaće robne marke. Osim toga, uvoz jeftinijih inozemnih dobara može dovesti do ovisnosti zemalja o stranim proizvodima. Kada se potrošači naviknu na jeftinije opcije, domaći proizvođači mogu postati marginalizirani, a domaće gospodarstvo može postati ranjivije na globalne gospodarske promjene. Tijekom kriza, poput pandemije COVID-19, mnoge su se zemlje suočile s problemima kada su njihova tržišta bila preplavljena uvoznim proizvodima, a domaća proizvodnja bila je slabo razvijena ili uopće nije postojala.

Osim ekonomskih posljedica, uvoz jeftinije robe može imati i socijalne posljedice. Gubitak radnih mjesta i ekonomska nesigurnost mogu dovesti do povećanja socijalne napetosti i nezadovoljstva među građanima, URL 8 (2022). Na primjer, u zemljama poput Francuske prosvjedi protiv socijalne nepravde često su bili usmjereni protiv globalizacije i uvoza jeftinih proizvoda koji su ugrožavali lokalne radnike i poduzetnike. Dok se domaći proizvođači bore s konkurencijom jeftinije uvozne robe, plaće i radna mjesta često se smanjuju. Radnici u industrijama koje ovise o domaćoj proizvodnji mogu se suočiti s nesigurnošću i smanjenim pravima. U zemljama sa slabijim zakonima o radu, poput određenih azijskih zemalja, radnici mogu biti izloženi lošim radnim uvjetima, što dodatno pojačava negativne učinke globalizacije.

Uvoz jeftinijih inozemnih dobara, iako može pružiti kratkoročne koristi potrošačima kroz niže cijene, može imati dugoročne negativne posljedice na domaću ekonomiju ako se ne upravlja pažljivo. Kako bi se ti učinci smanjili, zemlje bi trebale razmotriti strategije za zaštitu domaće proizvodnje, poboljšanje kvalitete i jačanje radničkih prava, osiguravajući tako održivu gospodarsku budućnost u globaliziranom svijetu. (URL 9, 2023)

5.2. Eksploatacija zemalja u razvoju

Eksploatacija zemalja u razvoju je također jedan od negativnih aspekata ekonomske globalizacije, što se može odraziti na gospodarski i društveni razvoj.

1. *Iskorištavanje resursa:* Velike korporacije i multinacionalne tvrtke često iskorištavaju resurse zemalja u razvoju bez odgovarajuće naknade ili poštivanja okolišnih standarda. To može dovesti do degradacije okoliša, iscrpljivanja resursa i ugrožavanja života lokalnih zajednica. Jedan od ključnih aspekata iskorištavanja zemalja u razvoju je nepošteno trgovačko ponašanje multinacionalnih kompanija. Mnogi od njih podigli su svoje tvornice u tim zemljama kako bi iskoristili jeftinu radnu snagu. Radnici često zarađuju minimalne plaće, iako bi isti proizvodi koštali znatno više u razvijenim zemljama. Na primjer, tekstilna industrija u Bangladešu poznata je po zapošljavanju radnika s iznimno niskim plaćama, često žena koje rade u lošim uvjetima. Bacanje smeća, pretjerani rad i nepostojanje sigurnosnih mjera postali su svakodnevica za mnoge radnike u ovom sektoru.

2. *Niska plaća i radni uvjeti:* Radnici u zemljama u razvoju često su izloženi lošim radnim uvjetima, niskim plaćama i nedostatku socijalne zaštite. Korporacije često traže jeftinu radnu snagu u tim zemljama kako bi smanjile troškove proizvodnje, ne uzimajući u obzir prava i dobrobit radnika. Protivnici globalizacije i multinacionalnih kompanija ističu da su mnoge od njih postavile svoje proizvodne objekte u zemljama gdje radnici nemaju jednake privilegije kao u razvijenijim zemljama. Konkretno, naglašava se fenomen eksploatacije radnika koji rade u nehumanim uvjetima, prelazeći satnicu od 12 sati, bez slobodnog dana, uz minimalnu zaštitu na radu, što predstavlja rizik za njihovo zdravlje i sigurnost, Galović, T., 2017:63.

3. *Nejednakost:* Eksploatacija zemalja u razvoju može dodatno produbiti jaz između bogatih i siromašnih. Profili koje ostvaruju velike korporacije iz eksploatacije resursa ili jeftine radne snage često ne pridonose poboljšanju životnih uvjeta lokalnog stanovništva.

4. *Ovisnost o stranim investicijama:* Zemlje u razvoju koje postanu ovisne o stranim investicijama često su izložene rizicima vezanim uz fluktuacije tržišta i kapitala. Ova ovisnost može ograničiti sposobnost tih zemalja da samostalno oblikuju svoje ekonomske politike i razvojne strategije.

5. *Gubitak kulturne autonomije:* Globalizacija često dovodi do homogenizacije kultura i tradicija, čime se gube autentični identiteti zemalja u razvoju. Dominacija zapadne kulture i vrijednosti može ugroziti kulturnu raznolikost i samosvijest tih zajednica. (Galović, T., 2017; 63)

Osim ekonomskih aspekata, izrabljivanje se očituje i kroz socijalne probleme. U mnogim zemljama u razvoju lokalne su zajednice često marginalizirane, a njihovi se resursi koriste bez njihova pristanka ili koristi. Na primjer, u zemljama bogatim prirodnim resursima kao što su Kongo i Nigerija, multinacionalne tvrtke često eksploatiraju naftu i minerale,

ostavljajući lokalne zajednice osiromašene i bez pristupa osnovnim uslugama. Ova praksa dovodi do sukoba, nezadovoljstva i, u nekim slučajevima, nasilja.

Ekološke posljedice eksploatacije još su jedan važan aspekt. Mnoge tvrtke u potrazi za profitom zanemaruju ekološke standarde, što dovodi do ozbiljnih posljedica za okoliš. U zemljama poput Brazila, krčenje amazonske prašume velikih razmjera često je uzrokovano velikim poljoprivrednim i rudarskim operacijama. Ovom devastacijom ne samo da se uništavaju staništa mnogih biljnih i životinjskih vrsta, već se ugrožava zdravlje i život lokalnog stanovništva koje ovisi o tim resursima. Kao rezultat svega toga, zemlje u razvoju postaju zarobljene u začaranom krugu siromaštva i ovisnosti. Iako globalizacija može donijeti investicijske i poslovne prilike, te koristi često ne dopiru do slabo plaćenih radnika ili lokalnih zajednica. Umjesto toga, profit teče u ruke stranih investitora i multinacionalnih kompanija, dodatno produbljujući jaz između bogatih i siromašnih.

Također, važno je napomenuti da su zemlje u razvoju često prisiljene oslanjati se na strana ulaganja i pomoć, što može ograničiti njihov suverenitet i sposobnost donošenja odluka. Te se zemlje često zadužuju za projekte koje nameću međunarodne financijske institucije, a otplata tih dugova često ide nauštrb socijalnih i obrazovnih programa.

Iskorištavanje zemalja u razvoju postavlja ozbiljna pitanja o etici i pravdi u kontekstu ekonomske globalizacije. Dok se međunarodne tvrtke bogate na račun jeftine radne snage i prirodnih resursa, lokalne zajednice ostaju zanemarene i osiromašene. Kako bi se ovaj trend preokrenuo, potrebno je osigurati poštnu trgovinsku praksu, poboljšati radne uvjete i zaštititi okoliš. Samo poštenijim pristupom globalizaciji možemo stvoriti održiviju i pravedniju gospodarsku budućnost za sve.

5.3. Međunarodna međuovisnost

Međunarodna međuovisnost, može imati složene posljedice koje pogađaju različite zemlje i ekonomske sektore.

1. Ranjivost na globalne krize: Međunarodna međuovisnost znači da ekonomske promjene u jednoj zemlji mogu imati široke i duboke posljedice na druge zemlje. Globalne financijske krize ili recesije mogu se brzo proširiti na druge dijelove svijeta, što povećava ranjivost svih uključenih zemalja. Jedan od najočiglednijih problema međunarodne međuovisnosti je ekonomska ranjivost. Kada zemlje postanu previše ovisne jedna o drugoj, svaka kriza, bilo da je ekonomska, politička ili zdravstvena, može se brzo proširiti i uzrokovati domino efekt. Primjerice, tokom globalne financijske krize 2008. godine, mnoge su se zemlje suočile s ozbiljnim posljedicama zbog povezanosti svojih ekonomija s američkim

tržištem nekretnina. Gubitak povjerenja u financijske institucije u SAD-u rezultirao je kolapsom tržišta širom svijeta, što je dovelo do masovnih otkaza, smanjenja investicija i povećanja siromaštva, Galović, 2017.

2. *Ovisnost o vanjskim tržištima:* Zemlje koje su previše međuovisne mogu postati ovisne o vanjskim tržištima za svoj gospodarski rast. To može ograničiti njihovu sposobnost da autonomno upravljaju svojom ekonomijom i da se prilagode promjenama na globalnom tržištu. Osim ekonomske ranjivosti, međunarodna međuovisnost također može dovesti do gubitka suvereniteta. Zemlje u razvoju često se suočavaju s pritiscima iz stranih investicija i međunarodnih organizacija, što može rezultirati donošenjem odluka koje nisu u najboljem interesu lokalnog stanovništva. Na primjer, kada se zemlje natječu za privlačenje stranih ulaganja, često su primorane smanjiti poreze ili osloboditi regulative, što može dovesti do smanjenja javnih usluga poput obrazovanja i zdravstva. Ova praksa može rezultirati povećanjem društvenih nejednakosti i nezadovoljstva među građanima.

3. *Nejednakost u raspodjeli dobiti:* Međunarodna međuovisnost može rezultirati nepravednom raspodjelom dobiti između različitih zemalja i ekonomskih subjekata. Velike korporacije i multinacionalne tvrtke često imaju veću moć pregovaranja i mogućnosti širenja, dok manje razvijene zemlje mogu ostati zarobljene u ulozi dobavljača jeftine radne snage ili sirovina.

4. *Gubitak suvereniteta:* Zemlje s visokom međunarodnom međuovisnošću mogu biti prisiljene prilagoditi svoje politike i propise kako bi zadovoljile potrebe globalnih tržišta. To može rezultirati gubitkom suvereniteta u donošenju odluka koje su u najboljem interesu njihovih građana. Na kraju, međunarodna međuovisnost može dovesti do kulturne homogenizacije. Kako se globalni brandovi i proizvodi šire, lokalne tradicije i kulture često se marginaliziraju. Mladi ljudi su izloženi globalnim trendovima koji mogu oblikovati njihove stavove, ponašanje i identitet, često na račun lokalne kulture. To može rezultirati gubitkom identiteta i raznolikosti, što je neprocjenjiv resurs u svijetu.

5. *Negativan utjecaj na okoliš:* Međunarodna međuovisnost može poticati intenzivnu eksploataciju prirodnih resursa, što može negativno utjecati na okoliš i uzrokovati dugoročnu štetu za planet. Povećana potražnja za resursima može dovesti do degradacije ekosustava i povećanja stakleničkih plinova. Također, međunarodna međuovisnost može potaknuti negativne socijalne i ekološke posljedice. U potrazi za profitom, mnoge multinacionalne kompanije često eksploatiraju resurse u zemljama u razvoju bez obzira na posljedice po okoliš. Na primjer, vađenje nafte u Nigeriji dovelo je do ekološke katastrofe i uništavanja lokalnih zajednica. Zagađenje rijeka i tla rezultiralo je gubitkom poljoprivrednih površina i

zdravlja lokalnog stanovništva. Ova vrsta neodgovornog ponašanja često se odvija u okviru složenih lanaca opskrbe koji se protežu kroz više zemalja, čime se otežava odgovornost.

Još jedan aspekt međunarodne međuovisnosti je povećanje konkurencije među zemljama, što može dovesti do smanjenja kvalitete proizvoda i usluga. Kada se kompanije natječu na globalnoj razini, često se fokusiraju na smanjenje troškova kako bi ostale konkurentne. To može rezultirati smanjenjem kvalitete proizvoda i usluga, što je posebno opasno u sektorima poput prehrane i zdravstva. Na primjer, brza prehrana često se proizvodi s jeftinim sastojcima koji ne zadovoljavaju visoke standarde kvalitete, što može utjecati na zdravlje potrošača.

Ekonomska ranjivost, gubitak suvereniteta, ekološke katastrofe, smanjenje kvalitete proizvoda i kulturna homogenizacija samo su neki od izazova s kojima se suočavamo u globaliziranom svijetu. Kako bismo osigurali održivu budućnost, važno je razviti strategije koje će smanjiti ove negativne aspekte i omogućiti ravnotežu između globalnog i lokalnog, kao i promicanje održivog razvoja, jačanje regionalne suradnje i ulaganje u obrazovanje kako bi se osnažile zemlje da bolje sudjeluju u globalnoj ekonomiji na temelju ravnopravnosti i poštovanja ljudskih prava.

5.4. Klimatske promjene i negativni učinci na okoliš

Onečišćenje okoliša predstavlja jedan od najozbiljnijih negativnih posljedica globalizacije. Ljudske aktivnosti značajno utječu na okoliš uključujući kvalitetu zraka, vode i tla, koncentraciju stakleničkih plinova koji doprinose klimatskim promjenama, kao i na količinu proizvedenog otpada. Globalizacija je potaknula zemlje na ublažavanje zakona o zaštiti okoliša, što je rezultiralo krčenjem šuma, širenjem štetnih invazivnih vrsta, gubitkom globalne bioraznolikosti, smanjenjem genetske raznolikosti, iscrpljivanjem prirodnih resursa, onečišćenjem okoliša štetnim plinovima, povećanom potrošnjom fosilnih goriva i globalnim zagrijavanjem. Prirodnih prostora je sve manje, a sve više betonskih površina, cesta i zgrada, pogotovo u metropolama. Kao što ističe Stiglitz, (2002), „Ako ne smanjimo uništavanje prirode, potrošnju energije i drugih prirodnih resursa, te ako ne pokušamo usporiti globalno zagrijavanje, očekuje nas katastrofa.“ Više institucija i organizacija posvećeno je zaštiti okoliša, čiji je zajednički cilj očuvanje prirodne baštine našeg planeta. Te organizacije mogu biti međunarodne ili lokalne, a većina njih su nevladine ili neprofitne. Greenpeace se izdvaja kao jedna od najvećih neovisnih globalnih organizacija usmjerenih na očuvanje planete, a jedna od njihovih ključnih kampanja fokusira se na smanjenje stakleničkih plinova koji doprinose globalnom zatopljenju. Osim Greenpeacea, među značajnim organizacijama za

zaštitu okoliša nalaze se i Svjetski fond za zaštitu prirode (WWF), Program Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP), Svjetska organizacija za prirodu (WNO), The Nature Conservancy (TNC), Friends of the Earth International, Earth Action, kao i Međuvladin panel o klimatskim promjenama (IPCC), Climate Group i Climate Reality Project. (Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, URL 5, 2019)

Globalizacija je imala značajan utjecaj na našu svakodnevnicu, potičući bolju komunikaciju, brži pristup tehnologiji te poticanje inovacija (Xia i sur., 2022; Zhao i sur., 2022b). Otvorila je vrata ekonomskom prosperitetu, razvojnim mogućnostima te doprinijela zbližavanju ljudi iz različitih kultura. Međutim, s globalizacijom su došli i određeni problemi, pri čemu je najvažniji utjecaj na okoliš (Song i sur., 2020). Ekolozi ističu sveobuhvatne posljedice globalizacije na okoliš, no isto tako primjećuju da s porastom bogatstva raste i ekološka svijest, što postaje ključan faktor u smanjenju negativnih utjecaja na okoliš u kasnijim fazama ekonomskog rasta (Chen i sur., 2020). Uslijed globalizacije i industrijalizacije, različite kemikalije su unesene u tlo, što je rezultiralo rastom štetnih korova i biljaka. Ovaj toksični otpad, interferirajući s genetskim sastavom biljaka, prouzročio je značajnu štetu (Shahzad i sur., 2022; Song i sur., 2022a). Ovakav scenarij opteretio je zemljište te lako dostupne vodne resurse. Na mnogim lokacijama, planine se krče radi stvaranja mjesta za prolazne tunele ili autoceste, što rezultira velikim dijelovima devastiranog zemljišta za izgradnju novih struktura (Guo i sur., 2021). Takav razvoj može privući pojedince te imati ozbiljne posljedice po okoliš. Plastika, kao nebiološki razgradiva tvar, prepoznata je kao jedan od najštetnijih zagađivača u više istraživanja (Sharma i sur., 2021; Song i sur., 2022b). (URL 6,2022)

Slika 1.: Prikaz plastike na plaži

Izvor: URL 7, 2022

Globalizacija je potaknula sječú šuma te intenzivnu potrošnju neobnovljivih fosilnih goriva i prirodnih resursa. Naglasak globalizacije leži na trgovini, uključujući uvoz i izvoz. Ako potražnja premaši ponudu, izvoz može rezultirati sječom šuma. Primjerice, drvo se koristi diljem svijeta za proizvodnju namještaja, građevinskog materijala te papira, među ostalim. Potražnja za papirom je stalna, no zbog duljeg razdoblja potrebnog za rast stabala, potražnja često nadmašuje ponudu, što potiče sječú šuma radi profitiranja (Waheed i sur., 2019). Zeleno gospodarstvo je ključno za promicanje inkluzivne ekološke održivosti i globalne prilagodbe našim domaćim i globalnim ekonomskim strukturama, dok istovremeno osigurava dobrobit ljudi i okoliša (Guo i sur., 2021). Zeleno gospodarstvo prepoznaje da dugoročni ekonomski napredak ovisi o efikasnom i odgovornom korištenju te očuvanju prirodnih ekosustava radi kontinuiranog pružanja resursa, usluga, te zaštite okoliša i klime, što su ključni za naše blagostanje i gospodarstvo. Zeleno gospodarstvo minimizira emisije stakleničkih plinova, efikasno koristi resurse te smanjuje ili eliminira otpad; uključuje društvo; bori se protiv klimatskih promjena dok se prilagođava njihovim posljedicama; te se temelji na zelenom ekonomskom rastu.

Slika 2.: Prikaz emisije plinova

Izvor: URL 7, 2022

Povećani prijevoz robe može rezultirati različitim negativnim posljedicama za okoliš, uključujući:

Povećane emisije stakleničkih plinova: Kako se roba prevozi na veće udaljenosti, potrošnja goriva i emisija stakleničkih plinova rastu. Ovi plinovi imaju značajan utjecaj na biološku raznolikost te doprinose onečišćenju, globalnom zagrijavanju i zakiseljavanju oceana. Klimatske promjene predstavljaju ozbiljan ekološki izazov, a povezanost s emisijama stakleničkih plinova temelji se na prekomjernom zadržavanju sunčeve energije u atmosferi uslijed nakupljanja određenih plinova, posebice CO₂. Industrijska proizvodnja, transport i sječa šuma glavni su izvori emisije CO₂, ali se također smatraju faktorima razvoja tijekom 20. stoljeća, osobito u novije vrijeme. Morski transport povećava rizik od izlivanja nafte, što negativno utječe na ekosustave i ubija tisuće morskih riba. Razvijene zemlje vodeći su akteri u globalnoj industrijalizaciji i najveći su emitenti stakleničkih plinova; primjerice, Sjedinjene Države čine oko 20% globalnih emisija. Brzi ekonomski rast zemalja u razvoju također je doprinio porastu emisija stakleničkih plinova. Mnoge od tih zemalja, uključujući Kinu, često stavljaju ekološke aspekte u drugi plan u korist profita. Kina, koja otvara novu elektranu na ugljen svake sedmice, najpoznatija je kao najveći svjetski emiter CO₂, unatoč naporima u razvoju obnovljivih izvora energije. Zemlje poput Indije, Sjedinjenih Država, Ujedinjenog Kraljevstva i drugih nastoje postići 100% obnovljive energije do 2030. godine. (URL 7, 2022)

Krčenje šuma: Povećana mobilnost zahtijeva razvoj infrastrukture poput cesta i mostova, posebice za kopneni prijevoz. Izgradnja ovih infrastrukturnih objekata može rezultirati gubitkom staništa i kontaminacijom, što negativno utječe na okoliš. Sječa drveća i

spaljivanje stabala smanjuje količinu CO₂ koju biljke mogu pretvoriti u kisik. Pretvaranje kišnih šuma u poljoprivredna zemljišta ili monokulture za proizvodnju robe značajno povećava emisije, posebno u zemljama u razvoju, gdje se dnevno sječe drveće gotovo dvostruko više od površine Pariza. U Brazilu je, primjerice, većina poljoprivredne proizvodnje bila usmjerena na izvoz, a izvoz soje u Kinu porastao je sa 15.000 na 6 milijuna tona. Najsiromašnija područja najviše pate od globalnog zagrijavanja, a do 2060. godine suša bi mogla obuhvatiti 90 milijuna hektara u podsaharskoj Africi. Očekuje se da će oko 1,8 milijardi ljudi suočiti s nedostatkom vode u narednih 70 godina, a posebno su ranjivi središnja Azija, sjeverna Kina i Ande. Globalno zatopljenje također doprinosi povećanju prirodnih katastrofa poput uragana, poplava i potresa, a otapanje ledenjaka dovodi do porasta razine mora, što opasno prijeti obalnim područjima. Ova promjena temperature mogla bi dovesti do izumiranja mnogih vrsta, poput pingvina, snježnih leoparda, dupina, kitova i polarnih medvjeda, koje su proglašene ugroženima. Nažalost, ove prekrasne životinje bi mogle platiti cijenu za ljudske aktivnosti, ostavljajući ozbiljan ožiljak na globalnom ekosustavu.

Invazivne vrste: Svaki transportni kontejner ili vozilo može služiti kao potencijalno stanište za invazivne vrste. Ove organizme, bilo da su biljke, životinje ili gljive, može se prenijeti na nova područja gdje mogu postati invazivne, narušavajući prirodnu ravnotežu ekosustava i uzrokujući štetu lokalnoj flori i fauni. Prekomjerni ribolov sve više šteti oceanskim ekosustavima, posebno kod određenih vrsta riba. Zbog rastuće globalne potražnje, ribolov se ne provodi samo za prehranu, već i za medicinske svrhe. Sredozemna plavoperajna tuna suočava se s istim problemima, a njena populacija u Japanu prijeti istrebljenju zbog prekomjernog izlova. Na Farskim otocima u Danskoj, 1400 dupina ubijeno je tijekom lova, a krivolov kitova, koji su se nekad lovili za prehranu, raste zbog ilegalne trgovine. Prema podacima Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN), 22% svjetskih sisavaca je ugroženo, kao i 24% vrsta zmija, 31% vodozemaca i 35% ptica. Povećane emisije ugljičnog dioksida, zakiseljavanje oceana, uništavanje staništa, globalno zatopljenje te ugrožena flora su faktori koji pridonose smanjenju svjetske bioraznolikosti. Prema nedavnom izvješću Svjetskog fonda za zaštitu prirode, populacije vrsta kao što su sisavci, ptice, ribe, vodozemci i gmazovi smanjile su se za 68 posto od 1970. Gubitak bioraznolikosti posebno je izražen u Latinskoj Americi i Africi, regijama koje su ključne za globalnu trgovinu ekološki osjetljivim vrstama poput riba, gmazova i vodozemaca. Iako postoji više čimbenika koji doprinose ovom smanjenju bioraznolikosti, navedeni izazovi igraju ključnu ulogu prema općem mišljenju, URL 7 (2022).

Iako su neki negativni učinci globalizacije na okoliš prisutni već dulje vrijeme, njezin rast potaknuo je pojačanu globalnu ekološku osviještenost. Povećana povezanost i rastući interes za globalni turizam omogućili su ljudima da lakše primijete posljedice prirodnih katastrofa, gubitka staništa te degradaciju okoliša na ekosustave. Novi propisi, pravila i procedure su uvedeni kako bi se ublažile negativne posljedice. Klimatske promjene sada predstavljaju ozbiljnu prijetnju zelenom gospodarstvu i dugoročnom razvoju. Globalno zatopljenje je već stiglo, predstavljajući jedan od najvećih problema današnjice. Međunarodna ekonomska stabilnost je ugrožena zbog klimatskih promjena, koje obuhvaćaju porast globalnih temperatura, topljenje ledenjaka te rast razine mora. Klimatske promjene također ometaju planove održivog razvoja Ujedinjenih naroda, uključujući Milenijske ciljeve razvoja postavljene 2000. godine. Ako tvrtke i društvo nastave poslovati kao dosad, klimatske promjene ozbiljno će ugroziti gospodarski i društveni napredak, ugrožavajući zdravlje, sigurnost te opstanak ljudi. Suše, loše vrijeme i ekstremne temperature indirektno utječu na industriju, zapošljavanje te poljoprivrednu proizvodnju. Primjerice, Cape Town je suočen s višestrukim katastrofalnim sušama, a rizik od suše dramatično je porastao zbog klimatskih promjena. Suša je ozbiljno oštetila turističku, gastronomsku i poljoprivrednu industriju u tom području. Tvrtke i industrije koje djeluju globalno potiču se na poduzimanje dobrovoljnih mjera za smanjenje rizika od negativnih posljedica. Time ne samo da stječu veću kontrolu nad svojim inicijativama, već postaju i moćan alat za marketing i komunikaciju. Ulaganje u obnovljive izvore energije, održivo upravljanje zemljištem i premještanje proizvodnje bliže potrošačima samo su neke od strategija koje bi tvrtke trebale razmotriti. Izazov leži u pronalaženju ravnoteže između društvene odgovornosti i potreba za profitabilnošću i uspješnim poslovanjem. Globalizacija je donijela toliko promjena da ih je nemoguće vratiti unatrag. Rješenje leži u razvoju mehanizama koji će pratiti utjecaj na okoliš. Istraživači sugeriraju da bi upravo globalizacija mogla potaknuti stvaranje bolje infrastrukture koja bi bila ekonomski isplativa i ekološki prihvatljiva. Kada neka privatna poduzeća postanu lideri u implementaciji ekoloških praksi, to može potaknuti i druge da ih slijede. Nažalost, razvijene zemlje često koriste resurse i radnu snagu iz zemalja u razvoju, gdje multinacionalne kompanije ostvaruju profit zahvaljujući jeftinijoj radnoj snazi. To stvara pritisak na razvijene zemlje koje imaju visoko kvalificiranu, ali skuplju radnu snagu, pa se okreću jeftinijim opcijama. Globalizacija nas čini međuovisnima, što znači da gospodarski rast jedne zemlje može značajno utjecati na drugu, dok istovremeno globalizacija ima jak utjecaj na okoliš - i pozitivan i negativan. Nažalost, to je dovelo do povećanja ekoloških problema, ali su također uspostavljene neke nacionalne i međunarodne politike s ciljem ublažavanja negativnih posljedica globalizacije na okoliš.

6. ULOGA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA U EKONOMSKOJ GLOBALIZACIJI

Rastući interes za međunarodnu gospodarsku konkurentnost primjetan je i u praksi. U doba globalizacije, otvorena gospodarstva se brinu oko očuvanja svoje konkurentnosti. Organizacije poput Svjetske trgovinske organizacije (WTO), Organizacije UN-a za industrijski razvoj (UNIDO), Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) te druge prate i analiziraju performanse različitih nacija i industrija u svijetu. Na primjer, Europska komisija redovito objavljuje Izvješće o europskoj konkurentnosti, koje istražuje aktualna kretanja i utjecaj ekonomskih reformi na produktivnost EU. OECD također provodi istraživanja o politikama koje utječu na produktivnost i radnu snagu u svojim članicama kroz publikaciju *Going for Growth*, Gentimir, 2013.

Međunarodni monetarni fond (MMF) redovito prati napredak u konkurentnosti zemalja članica kao dio svog nadzornog procesa prema članku IV. Svjetska banka, Svjetski ekonomski forum te Međunarodni institut za menadžment i razvoj (IMD) razvili su globalne rang liste zemalja, koristeći pokazatelje konkurentnosti, s naglaskom na mikroekonomsku razinu. Kroz godine istraživanja, Globalni izvještaji o konkurentnosti Svjetskog ekonomskog foruma analizirali su i procjenjivali razne faktore koji podržavaju nacionalnu konkurentnost, te su imali za cilj potaknuti raspravu o optimalnim strategijama i politikama kako bi zemlje prevladale izazove i unaprijedile svoju konkurentnost. Izvještaji pridonose razumijevanju ključnih faktora koji utječu na ekonomski rast, pomažu tumačiti zašto su neke zemlje uspješnije od drugih u povećanju svojih prihoda te pružaju javnosti prilike za bolje razumijevanje. Također, ti izvještaji služe kao važan alat za oblikovanje ekonomskih politika i institucionalnih reformi za kreatore politika i poslovne vođe. U suvremenom ekonomskom okruženju, fokusiranje na strukturalne temelje postaje ključno za postizanje održivog ekonomskog rasta. Aktivnosti Međunarodnog instituta za menadžment i razvoj (IMD) rezultiraju serijom godišnjaka i radionica. Godišnjaci IMD-a, objavljeni od 1989. godine, pružaju izvanredne informacije i inspiraciju za istraživanje razine konkurentnosti zemlje, identificiranje glavnih faktora koji je potiču te razvijanje novih strategija za unapređenje konkurentnosti, Gentimir, 2013.

Također omogućuju usporedbe zemalja na regionalnoj i globalnoj razini, pružajući uvide koji služe kao osnova za donošenje odluka, pomažući u određivanju prioriteta i politika te potiču ulaganja u zemlje, države ili regije. Radionice o konkurentnosti obično se organiziraju kako bi zaključile određeni izvještaj. Na tim radionicama se dijele rezultati, objašnjavaju aspekti

konkurentnosti, analiziraju izazovi i prilike s kojima se ekonomija suočava, ističu se čimbenici uspjeha u najkonkurentnijim okruženjima te se raspravlja o poboljšanju najboljih praksi za konkurentnost. Ove radionice mogu se organizirati neovisno o izvještajima. Misija Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj je promoviranje politika koje unapređuju ekonomsku i društvenu dobrobit pojedinaca diljem svijeta. OECD djeluje kao platforma za vlade kako bi olakšao razmjenu iskustava i pronalazak rješenja za zajedničke probleme. Organizacija surađuje s vladama radi objašnjavanja i razumijevanja čimbenika koji utječu na ekonomske, društvene i ekološke promjene, mjeri produktivnost te analizira globalne tokove trgovine i ulaganja. Također, OECD analizira podatke kako bi predvidio buduće trendove i preporučuje međunarodne standarde u područjima kao što su poljoprivreda, porezi i sigurnost kemikalija.

S druge strane, Svjetska trgovinska organizacija (WTO) je jedina globalna međunarodna organizacija koja se bavi pravilima trgovine između država temeljenih na trgovinskim sporazumima koje su pregovarale i potpisale većina nacija sudionica procesa vanjske trgovine i koje su ratificirane u njihovim parlamentima. Cilj je pružiti podršku proizvođačima roba i usluga, izvoznicima i uvoznicima u vođenju njihovih poslovanja. WTO je organizacija koja podržava liberalizaciju trgovine, služi kao forum za pregovore o trgovinskim sporazumima, te kao mehanizam za rješavanje trgovačkih sporova putem trgovinskih pravila. U suštini, WTO je platforma na kojoj vlade članice surađuju kako bi riješile profesionalne probleme s kojima se suočavaju.

UNCTAD promiče integraciju zemalja u razvoju u globalno gospodarstvo. Njihov cilj je oblikovati političke rasprave o razvoju, ističući važnost usklađivanja domaćih i međunarodnih politika radi postizanja održivog razvoja. Organizacija ima tri ključne funkcije: služi kao forum za međuvladine rasprave i razmjenu iskustava, pruža istraživanja, stratešku analizu i prikupljanje podataka za vladine predstavnike i stručnjake te pruža tehničku pomoć prilagođenu potrebama zemalja u razvoju, posebno fokusirajući se na najmanje razvijene zemlje i gospodarstva u tranziciji. Te organizacije nastoje analizirati nacionalna gospodarstva kako bi spriječile osnovne probleme koji bi mogli utjecati na rast i stabilnost svjetskog gospodarstva, poticati integraciju zemalja u razvoju u međunarodnu trgovinu te predviđati buduće trendove na globalnim tržištima.

6.1. Svjetska banka

Svjetska banka je značajna globalna financijska institucija koja većinom usklađuje djelovanje s aktivnostima Međunarodnog monetarnog fonda, a njihovi se interesi često

preklapaju. Osnovana 1946. godine pod nazivom Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD), njezina prvotna svrha bila je poticanje obnove i gospodarskog razvoja zemalja pogođenih ratom. IBRD - International Bank for Reconstruction and Development. Svjetska banka također ima ulogu u ubrzanju razvoja zemalja u razvoju i njihovih gospodarstava. Na početku je rad Banke bio usmjeren na pružanje financijske i tehničke podrške za projekte, kao i na razvojnu suradnju. Međutim, 1979. godine, politika djelovanja doživjela je promjenu zbog problema koji su se pojavili tijekom naftne krize ranih 70-ih godina. Tada je Svjetska banka počela odobravati nove vrste strukturnih i sektorskih kredita. Zajedno s MMF-om, banka je osjetila posljedice svjetske dužničke krize koja je započela u ranim 1980-im godinama, što je rezultiralo potrebom za preispitivanjem njenih kreditnih i poslovnih politika. Ipak, značajne promjene unutar ovakvih globalnih financijskih institucija se često ne realiziraju. Svjetska banka nije potpuno neovisna od utjecaja vlada razvijenih zemalja. Dobar primjer ovoga je slučaj odobravanja kredita Argentini 1988. godine, koji je izvršen pod pritiskom Sjedinjenih Država, čak i kada Argentina nije ispunjavala potrebne uvjete za dobivanje kredita. Mnogi smatraju da je taj potez označio početak politike MMF-a i Svjetske banke prema Argentini, što je deset godina kasnije rezultiralo potpunim financijskim i ekonomskim kolapsom te zemlje. Neformalna suradnja između MMF-a i Svjetske banke uspostavljena je 1989. godine, kada je započela praksa usuglašavanja odluka između ovih dviju globalnih institucija. Većina zemalja članica podržava ovu politiku donošenja odluka. Posljednja financijska kriza u Aziji ukazala je na potrebu za odlučnijim reformama, jer je primijećeno da banka više ne može pratiti globalne financijske tokove svojim načinom zaduživanja. Ti problemi uključuju ubrzanu cirkulaciju međunarodnog kapitala, smanjenje administrativnih prepreka u financijskim transakcijama među zemljama te olakšavanje globalne trgovinske razmjene. (Toye, 2003)

6.2. Međunarodni monetarni fond

Međunarodni monetarni fond (IMF) je međunarodna organizacija koja za cilj ima jačanje međunarodne monetarne suradnje, osiguranje financijske stabilnosti, unapređenje međunarodne trgovine, poticanje visoke zaposlenosti i održivog ekonomskog rasta, kao i smanjenje globalnog siromaštva. Osnovan 1944. godine tijekom svjetske konferencije o monetarnim i financijskim pitanjima u Bretton Woodsu, uz planove razvijene u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama. Organizacija ima 189 članica, uključujući Republiku Hrvatsku, koja se pridružila 1992. godine. Sjedište IMF-a nalazi se u Washingtonu, SAD. Ova međudržavna financijska institucija djeluje na temelju Sporazuma, a upravljanje se

provodi kroz Odbor guvernera, Izvršni odbor i generalnog direktora, uz podršku tima od više od 2.000 zaposlenika. Odbor guvernera predstavlja najviše tijelo koje vodi politiku IMF-a, a sastoji se od guvernera i njihovih zamjenika koje imenuje svaka članica. Izvršni odbor čine 24 izvršna direktora iz pojedinačnih zemalja ili grupa zemalja članica. Prva država koja je primila financijsku potporu od IMF-a bila je Francuska. U 2015. godini, među najvećim zajmoprincipima IMF-a nalazili su se Portugal, Grčka, Ukrajina i Irska.

Primjer suradnje između Međunarodnog monetarnog fonda (IMF) i Republike Hrvatske zabilježen je 2004. godine, kada je Izvršni odbor IMF-a odobrio „Stand-by“ aranžman koji je trajao 20 mjeseci i bio vrijedan 97 milijuna posebnih prava vučenja (otprilike 141,3 milijuna USD).

Ciljevi Međunarodnog monetarnog fonda u okviru ovog aranžmana uključivali su:

- Povećanje i održavanje uravnoteženog rasta međunarodne trgovine, visoku razinu zaposlenosti i realni dohodak,
- Stabilizaciju deviznih tečajeva,
- Uspostavu multilateralnog sustava plaćanja tekućih transakcija,
- Izgradnju povjerenja među članicama s ciljem dugoročne međunarodne monetarne stabilnosti, omogućujući korištenje sredstava Fonda za ispravljanje neravnoteža u platnoj bilanci.

Svaka članica Fonda ima obvezu koja se obično sastoji od usklađivanja pariteta svoje valute i uplate određenog iznosa financijskih sredstava, a iznos koji članica treba uplatiti određuje se proporcionalno parametrima koji odražavaju snagu nacionalnog gospodarstva. Kvota se plaća 25% u zlatu i 75% u domaćoj valuti. Glavni zadaci IMF-a obrađuju se kroz tri ključna područja djelovanja:

- Praćenje,
- Financijska pomoć,
- Tehnička pomoć.

Promatranje obuhvaća analizu monetarnih transakcija među članicama, uz pretpostavku da dosljedna i jaka ekonomska politika doprinosi stabilnosti deviznog tečaja, što posljedično potiče globalni rast i razvoj. Financijska pomoć se sastoji od kredita i zajmova koje IMF pruža svojim članicama kako bi im olakšao suočavanje s ekonomskim izazovima i borbu protiv siromaštva u zemljama u razvoju. IMF također nudi tehničku podršku svojim članicama u kreiranju i implementaciji financijske i monetarne politike, uspostavljanju institucija, te vođenju pregovora s IMF-om. Pored toga, pomaže u istraživanjima, statistikama, prognozama i analizama temeljenim na praćenju globalnih, regionalnih i pojedinačnih ekonomija i tržišta. Otprilike 80% zemalja koristi kredit barem jednom. Iznosi

aktivnih kredita i broj zajmoprimaca značajno variraju kroz vrijeme. U prva dva desetljeća djelovanja IMF-a, najveće iznose kredita primale su već industrijalizirane zemlje, dok se od 1990. godine povećava financijska pomoć zemljama srednje i istočne Europe. U nastavku se predstavlja kreditna aktivnost IMF-a, uključujući koncesijska i nekoncesijska kreditiranja u vremenskom periodu od 1994. do 2015. godine. Nakon naftne krize iz 1970. godine i naglog povećanja kreditne aktivnosti IMF-a, SSSR se raspao, što je rezultiralo značajnim promjenama na globalnoj razini. Godina 1991. označila je prekretnicu u dosadašnjoj kreditnoj politici IMF-a, koji se usmjerio na kreditnu ekspanziju kako bi integrirao centralno planska gospodarstva u globalni tržišni sustav. Financijska kriza u Aziji iz 1997. godine izazvala je drastično povećanje zajmova, koji su porasli za 99%. Međutim, između 1998. i 2000. došlo je do smanjenja kreditne aktivnosti Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), a teroristički napadi u SAD-u 11. rujna 2001. dodatno su pridonijeli ovom opadanju. Smanjenje kamatnih stopa od strane Federalnih rezervi značajno je povećalo financijsku i tehničku pomoć MMF-a do globalne financijske krize krajem 2008. godine. U 2009. godini, Izvršni odbor MMF-a započeo je reformu politike koncesijskog kreditiranja kako bi se bolje prilagodio potrebama zemalja u razvoju. Godine 2012. MMF je usvojio strategiju dugoročnog koncesijskog kreditiranja koja je uključivala prosječne godišnje iznose od oko 2 milijarde SDR-a. Prosjek kreditnih obveza u vremenskom razdoblju od 2010. do 2014. godine iznosio je 1,2 milijarde SDR-a, dok je u 2009. kreditna aktivnost MMF-a iznosila 2,5 milijarde SDR-a. Iako je MMF pružao potrebnu financijsku podršku državama, često je bio na meti kritika. Nobelovac Joseph Stiglitz je istaknuo MMF kao jedan od glavnih uzročnika daljnjeg osiromašenja zemalja u razvoju, tvrdeći da trenutni model globalizacije nije prikladan. On smatra da siromašniji slojevi u nerazvijenim zemljama ne profitiraju od takvih politika te da MMF narušava ravnotežu ekosustava i ne doprinosi stabilnosti globalnog gospodarstva. Stiglitz ističe da je ključni problem u neproporcionalnom usmjerenju globalizacije. Naime, naglašava da glavne globalne ekonomske institucije, poput IMF-a, Svjetske banke i WTO-a, oblikuju globalizaciju i provode politike koje najviše odgovaraju razvijenim industrijskim zemljama, pri čemu se zanemaruju interesi i potrebe manje razvijenih zemalja (Mesarić, 2002). Prema Stiglitzovim riječima, promjena ciljeva i prirode globalizacije dovodi do slabljenja dominacije Sjedinjenih Američkih Država i drugih tehnološki naprednih zemalja unutar IMF-a, Svjetske banke i WTO-a. Ova transformacija mogla bi omogućiti manjim razvijenim zemljama iz Afrike, Azije i Latinske Amerike da igraju značajniju ulogu u oblikovanju politika i donošenju odluka unutar ovih međunarodnih institucija. Stiglitz također kritizira preporuke IMF-a, navodeći primjer „šok terapije“ koja je u Rusiji provedena putem brzih i radikalnih, ali nedovoljno pripremljenih reformi. Ove su mjere rezultirale negativnim gospodarskim i društvenim

posljedicama, pri čemu je bruto društveni proizvod Rusije od 1990. do 1998. godine imao silazni trend, a proizvodnja u industriji smanjila se za 60% do 1998. godine. Neuspjeh reformi Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) bio je evidentan u zemljama istočne Azije, gdje je MMF preporučio povećanje kamatnih stopa na 25% i više, smatrajući da će to privući inozemni kapital. Nažalost, ova strategija nije donijela očekivane rezultate; visoke kamatne stope produbile su recesiju i izazvale odljev kapitala. Mnogi su poduzetnici postali nelikvidni zbog visokih kamatnih troškova, što je negativno utjecalo i na banke zbog nemogućnosti otplate kredita. Ova situacija, zajedno s restriktivnom monetarnom i fiskalnom politikom, dodatno je pogoršala recesiju (Mesarić, 2002). Također, politika MMF-a nije uspjela provesti reformske mjere u gospodarstvima Latinske Amerike na početku 90-ih godina 20. stoljeća. Nakon što su zemlje usvojile strategiju MMF-a, zabilježen je privremeni rast BDP-a, a potom su uslijedile dugotrajna stagnacija i recesija. Dok je prosječna godišnja stopa rasta BDP-a tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća iznosila 5,4%, u devedesetima se srozala na samo 2,9%. Na samom početku svog djelovanja, MMF je isticao značaj ekonomske politike vlada u očuvanju ekonomske ravnoteže, promicanju razvoja i stvaranju novih radnih mjesta. Međutim, kritičari tvrde da je MMF imao propuste u svojoj strategiji razvoja, što se pokazalo točnim u brojnim situacijama gdje su zanemarene socijalne i političke posljedice. Prema ovim kritikama, potrebna je radikalna promjena u politici IMF-a, zamjenjujući restriktivne monetarne i opće gospodarske mjere ekspanzivnom politikom. Jedan od glavnih ciljeva globalizacije bio je financijsko i ekonomsko otvaranje međunarodnih tržišta (Stiglitz, 2006; Sarasin, 2007). Ovo se posebno odnosilo na osvajanje tržišta u razvijenim zemljama, kao što su Sjedinjene Američke Države, ali i u zemljama u razvoju. Kada su se nacije prilagodile pravilima globalizacije, globalni ekonomski rast i napredak postali su osigurani za sve uključene strane. Institucije poput Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i Svjetske trgovinske organizacije (WTO) bile su promotori ovih politika, a kritičari ih smatraju da su nastojale prikazati globalizaciju kao blagotvoran proces s pozitivnim ekonomskim i društvenim učincima za sve sudionike. Kroz proces kreditiranja, koji je bio ključni alat neoliberalnih reforma, Međunarodni monetarni fond (IMF) i Svjetska banka (WB) nastojale su potaknuti veću ekonomsku ekspanziju i poboljšanje kvalitete života. Ipak, neki izvori ukazuju na suprotnu situaciju. Locker (2000) naglašava da su IMF i WB postavile tzv. „zamku duga“ za zemlje u razvoju. Porast duga doveo je do povećanja siromaštva, jer je značajan dio nacionalnog dohotka siromašnih zemalja preusmjeren prema bogatijima. Iz toga se može zaključiti da akumulacija i rast duga jačaju ekonomsku, gospodarsku i političku moć kreditora. Kritičari tvrde da Međunarodni monetarni fond (IMF) i Svjetska banka (WB) koriste svoju poziciju kao kreditora kako bi otvorili nova tržišta i stekli pristup jeftinoj radnoj

snazi i sirovinama. Siromašne države, koje traže financijska sredstva (najčešće za podmirenje kamata), prisiljene su prihvatiti uvjete koje postavljaju IMF i WB. Snaga IMF-a, Svjetske banke i stranih banaka jasno se očituje u podacima iz 2000. godine, kada je inozemni dug tranzicijskih zemalja iznosio 2,5 milijardi američkih dolara. Ovi podaci pokazuju da su tranzicijske zemlje otplatile devet puta veći iznos duga nego što su dobile u financijskoj pomoći od razvijenih zemalja. Na primjer, zapadne banke su Republici Mozambik dodijelile 40 milijuna dolara financijske pomoći, dok je ona bila obvezna godišnje otplaćivati preko 70 milijuna dolara svog duga (Locker, 2000). Mozambik nije jedini primjer; u rasponu od 1982. do 1990. godine, zemlje s niskim razvojem su posuđivale 927 milijardi dolara, dok su otplatili dug od 1.345 milijardi dolara (Gorringe, 1999).

6.3. Od Gatt-a do WTO-a

Globalna institucija koja regulira međunarodnu trgovinu i postavlja pravila za svjetsko tržište je GATT, osnovan 1948. godine. Njegova glavna svrha bila je olakšati protok roba i spriječiti formiranje suprotstavljenih trgovačkih blokova koji bi mogli dovesti do međunarodnih napetosti i sukoba. U pregovorima o osnivanju Međunarodne trgovinske organizacije (ITO) između 1946. i 1947. godine sudjelovalo je 23 zemlje. Tijekom tog razdoblja održani su mnogi sastanci koji su doveli do postizanja sporazuma o smanjenju carina, standardizaciji carinskih procedura i eliminaciji određenih necarinskih prepreka. Na Konferenciji UN-a za trgovinu i zapošljavanje u Havani usvojen je statut planirane organizacije, koji se naziva Havanska povelja. Da bi ova povelja postala aktivna i uspostavila ITO, trebala je biti potvrđena u 12 parlamenata zemalja sudionica u roku od 18 mjeseci. Kako bi se spriječilo da ranije dogovorene koncesije postanu javne i time usporile trgovinu prije nego što se smanje carine, bilo je ključno brzo pronaći način za njihovu primjenu. Odlučeno je da se postignuti sporazumi integrišu s odredbama o trgovinskoj politici iz Havanske povelje u privremeni multilateralni sporazum pod nazivom „Opći sporazum o carinama i trgovini“, skraćeno GATT. Ovaj sporazum se sastojao od tri glavne komponente. Prvi dio uključivao je klauzulu o najpovlaštenijem tretmanu, popis svih koncesija dogovorenih tijekom pregovora, te sve preferencijalne tretmane koje su članice dogovorile prije potpisivanja Sporazuma. Drugi dio obuhvaćao je smjernice koje su članice trebale integrirati u svoje vanjskotrgovinske politike, čime su regulirale primjenu raznih necarinskih zaštitnih mjera. Treći dio se bavio proceduralnim pitanjima, kao što su članstvo, radni postupci i proces donošenja odluka. GATT je usvojen u listopadu 1947. godine potpisivanjem „Protokola o privremenoj primjeni“. Ovim potpisom osam najvećih zemalja obvezalo se na primjenu sporazuma od 1.

siječnja 1948., dok su preostalih 15 zemalja trebale ratificirati sporazum u svojim nacionalnim parlamentima. Nažalost, proces ratifikacije ITO povelje nije uspio. Mnoge su zemlje uočile odredbe koje su ugrožavale njihove nacionalne interese, što je rezultiralo nedostatkom potrebnog broja ratifikacija unutar zadanog roka. Konačni neuspjeh dogodio se kada je američki Kongres odbio ratifikaciju, naglašavajući da su svi, čak i najmanji interesi zemalja pregovarača, već bili uključeni u povelju, čime su izgubili njen smisao“ (Jackson, 1991).

Bez Međunarodne trgovinske organizacije, ostvarenje ciljeva novog svjetskog trgovinskog sustava bilo je nemoguće, što je dovelo u pitanje rad institucija poput Međunarodnog monetarnog fonda. Rješenje je pronađeno transformacijom GATT-a iz privremenog sporazuma u trajnu organizaciju. Ključni ciljevi proizašli su iz potrebe da se riješe problemi poput bilateralizacije, trgovinskih blokova, visokih carina i netransparentne vanjskotrговinske politike. Najrazvijenije zemlje su dominirale, a GATT je imao zadatak postupnog uklanjanja tih ograničenja radi liberalizacije svjetske trgovine, posebno u industrijskim proizvodima. (Lazibat, Kolaković, 2004)

Organizirano je osam krugova multilateralnih trgovinskih pregovora, što je potaknulo uvjerenje u kontinuiranu liberalizaciju, povećavajući investicije i proizvodnju. Tijekom GATT-ovog djelovanja, stopa rasta svjetske trgovine kontinuirano je nadmašivala rast industrijske proizvodnje, a broj članica porastao je s 23 na 123 na početku Urugvajске runde. Nerazvijene zemlje su isticale da je GATT-ov sustav prilagođen bogatima, jer su njihovi ključni izvozni proizvodi bili izuzeti iz liberalizacije. Zbog toga je usvojen četvrti dio GATT-a, "Trgovina i razvoj", koji je uveo načelo neregiprociteta u pregovorima s nerazvijenim zemljama, donoseći ustupke i princip „pozitivne diskriminacije“. Iako su postojale kontroverze, proces liberalizacije postigao je značajne rezultate: carinske stope su smanjene s gotovo 40% na ispod 4%, kvantitativna ograničenja su ukinuta, a uspostavljena su pravila za vanjsku trgovinu i mehanizmi za rješavanje sporova. Tijekom pregovora u Urugvaju, koji su započeli 1986. godine, razmatrani su ključni problemi poput trgovine poljoprivrednim proizvodima, tekstilom i odjećom, koji su često izbjegavali pravila GATT-a. Također, trgovina uslugama nikada nije bila obuhvaćena tim pravilima. Najrazvijenije zemlje su tražile jasna pravila za zaštitu intelektualnog vlasništva. Do kraja 1993. godine postignuti su kompromisi: poljoprivreda je reformirana kroz dogovor SAD-a i EU-a, trgovina tekstilom vraćena pod multilateralna pravila s rokom od deset godina, a usvojena su pravila za trgovinu uslugama i zaštitu intelektualnog vlasništva. Unaprijeđen je i sustav rješavanja sporova, a najvažnije, stvorena je Svjetska trgovinska organizacija (WTO), koja postavlja temelje za moderni multilateralni trgovinski sustav. GATT-ov proces liberalizacije prilagodio se brojnim

globalnim promjenama i završio s prijenosom odgovornosti na WTO. (Lazibat, Kolaković, 2004)

Izvorni GATT, poznat kao GATT 1947, pravno je prestao postojati, ali su njegova ključna pravila i postignuća nastavljena kroz GATT 1994. unutar Svjetske trgovačke organizacije (WTO). Kako je tehnološki napredak i razvoj međunarodne trgovine napredovao, GATT je bio primoran proširiti svoje aktivnosti na područja koja nisu izravno vezana uz međunarodnu trgovinu, ali su utjecala na nju ili su se razvijala uslijed liberalizacije globalne trgovine. Ova promjena dovela je do osnivanja WTO-a 1. siječnja 1995. godine, što je značajno transformiralo svjetsku trgovinu u odnosu na razdoblje GATT-a.

Te promjene su:

- GATT je bio jednostavni međunarodni sporazum između ugovornih strana, dok je WTO postala multilateralna institucija s vladama većine zemalja svijeta kao članicama. Zbog toga se WTO danas smatra globalnom gospodarskom institucijom koja se ravna uz MMF i Svjetsku Banku.
- GATT se fokusirao primarno na trgovinske tarife za robu u međunarodnoj trgovini, dok je WTO svojim pravilima obuhvatio ne samo robu, već i poljoprivredu, međunarodne standarde kvalitete proizvoda, intelektualno vlasništvo i usluge.
- GATT se bavio isključivo snižavanjem carinskih tarifa u međugraničnoj trgovini, dok je WTO proširio svoja pravila i na unutarnje tržište zemalja članica.
- Dok se GATT fokusirao na izazove diskriminacije u međunarodnoj trgovini, WTO je kroz nove sporazume (SPS, TRIPS, TBT i GATT) konkretno smanjio trgovinski protekcionizam uvodeći trgovinske i proceduralne norme koje članice moraju poštovati. Ove uvjete WTO je definirao putem ugovora sklopljenih sa svakom članicom pojedinačno.
- GATT je omogućavao fleksibilnost u dogovoru o područjima koja će biti obuhvaćena ugovorom, dok članice WTO nemaju mogućnost izbora u vezi s međunarodnim trgovinskim standardima; obvezne su prihvatiti uvjete WTO-a.
- Članstvo u WTO ostvaruje se prihvaćanjem propisanih ugovornih normi, ali zemlja kandidat mora prvo provesti bilateralne pregovore s postojećim članicama kako bi razjasnila sve nesporazume. (Sinclair, 2003) Konsenzus i suglasnost svih članica WTO-a potrebni su da bi nova zemlja postala članica. U slučaju kršenja ugovornih odredbi, WTO može uvesti sankcije i financijske kazne za prekršitelje. Također, WTO posreduje u situacijama kada članice međusobno optužuju jedna drugu za ometanje međunarodne trgovine ili kršenje sporazuma.

Države koje žele postati članice Svjetske trgovačke organizacije (WTO) moraju ispuniti sljedeće uvjete prije nego što steknu članstvo: (O' Brien, Williams, 2004)

- Potpisati ugovor s WTO-om;

- Potpisati dodatne sporazume iz GATT-ovog sporazuma iz 1994. godine, koji uključuju: Sporazum o sanitarnim i fito-sanitarnim mjerama (SPS), Sporazum o tehničkim barijerama u trgovini (TBT) i Sporazum o investicijama u trgovini (TRIMs);
- Potpisati Sporazum o trgovini uslugama (GATS);
- Potpisati Sporazum o zaštiti intelektualnog vlasništva (TRIPs);
- Potpisati Sporazum o razumijevanju pravila i procedura u rješavanju sporova;
- Prihvatiti nadzor WTO-a nad provedbom trgovinske politike (TPRM).

Svjetska trgovinska organizacija (WTO) osnovana je sporazumom koji su 15. travnja 1994. godine u Marrakeshu, Maroko, potpisali ovlašteni predstavnici 125 zemalja sudionica Urugvajskog kruga multilateralnih pregovora. Prema tom sporazumu, WTO je započela s radom početkom 1995. godine, čime je svijet dobio ključnu kariku u upravljanju globalnim gospodarskim i financijskim sustavom.

Glavne razlike između WTO-a i GATT-a su:

1. WTO je organizacija s jasno definiranim ciljevima, načelima, strukturom i izvorima financiranja, dok je GATT bio skup privremenih pravila s neodređenom organizacijskom strukturom.
2. WTO regulira trgovinu robama, uslugama i pravima intelektualnog vlasništva, dok se GATT fokusirao isključivo na trgovinu robama.
3. Rješavanje sporova unutar WTO-a je precizno definirano, institucionalizirano i brzo, uz osiguran mehanizam za izvršenje odluka. GATT nije imao tako razrađene mehanizme, što je omogućavalo gubitničkoj strani, posebno ako je bila moćna, da ne prizna presudu i odbije njezino izvršenje, tvrdeći da odluka nije utemeljena na tekstu Sporazuma. Na početku devedesetih, svjetska gospodarska i politička scena značajno se promijenila, s prevladavanjem tržišnog sustava i porastom liberalizacije, poznate kao globalizacija. Fokus trgovinske liberalizacije preusmjeren je na usluge i zaštitu prava intelektualnog vlasništva. Glavni cilj Svjetske trgovinske organizacije (WTO) postao je unapređenje slobodne multilateralne trgovine, što doprinosi rastu proizvodnje, zapošljavanju i životnom standardu. Međutim, suvremeni izazovi zahtijevaju poštovanje održivog razvoja i povećanu pažnju na nerazvijene članice. U zaključcima iz Marrakesha istaknuti su ciljevi WTO-a, uključujući provedbu multilateralnih sporazuma, organizaciju novih pregovora za liberalizaciju, analizu trgovinskih politika i pružanje međunarodnog suda za rješavanje sporova, uz potporu zemljama u razvoju i promicanje zaštite okoliša, Lazibat, Kolaković, (2004).

Temeljna načela multilateralnog trgovinskog sustava, koja promovira Svjetska trgovinska organizacija, proizašla su iz osnovnih načela GATT-a iz 1947. godine. Ta načela uključuju: 1. Načelo nediskriminacije u trgovini, 2. Načelo transparentnosti i predvidivosti

trgovinskih politika, te 3. Načelo daljnje liberalizacije i olakšanog pristupa tržištima. Načelo nediskriminacije u trgovini predstavlja ključni princip multilateralnog svjetskog trgovinskog sustava. Ovaj princip se oslanja na dvije klauzule: klauzulu najpovlaštenije nacije i klauzulu nacionalnog postupanja, koje su uključene u sve multilateralne sporazume WTO-a. Prema klauzuli najpovlaštenije nacije, članice WTO-a su dužne tretirati sve ostale članice kao najpovlaštenije, osiguravajući jednak tretman za proizvode iz zemalja članica na razini najpovoljnije. Ove obaveze su usvojene u GATT-u 1994. (čl. I.), GATS-u (čl. II.) i TRIPS-u (čl. 4.).

Načelo nacionalnog postupanja zabranjuje diskriminaciju između domaćih i uvoznih proizvoda i usluga, kao i između domaćih i stranih dobavljača te nositelja prava intelektualnog vlasništva. U kontekstu trgovine robama, to znači da, nakon plaćanja propisane carine, uvozna roba mora biti tretirana isto kao domaća (čl. III. GATT 1994.). U vezi s pravima intelektualnog vlasništva, članice ne smiju davati nepovoljniji tretman subjektima iz drugih zemalja članica nego svojim vlastitim (čl. III. TRIPS). Međutim, GATS ne primjenjuje ovo načelo u potpunosti. Zbog specifičnosti trgovine uslugama, nacionalno postupanje regulirano je posebnim dogovorima unutar okvira posebnih obveza (Specific Commitments) u čl. XVII. trećeg dijela GATS-a.

Načelo transparentnosti, odnosno predvidivosti, ističe carinu kao ključni instrument za zaštitu nacionalnog gospodarstva. Ono zabranjuje necarinska ograničenja i nalaže da sve zaštitne mjere i relevantni propisi moraju biti registrirani u WTO-u te dostupni svim članicama, uz mogućnost izmjena isključivo prema utvrđenim procedurama. Ovo načelo dodatno se podupire ciljem "plafoniranja" carinskih stopa, čime se povećava sigurnost i predvidivost, što potiče investicije. Odredbe o transparentnosti vanjskotrgovinskih politika za robu, usluge i zaštitu prava industrijskog vlasništva članica sadržane su u WTO sporazumu i njegovim aneksima.

U sektoru robne trgovine, ovo nalazimo u članku X. GATT-a 1994., dok se u području usluga odnosi na članak III. GATS-a, a u vezi s pravima intelektualnog vlasništva na članku 3. TRIPS-a.

Načelo daljnje liberalizacije osigurava se obvezom pokretanja novih krugova multilateralnih pregovora s ciljem povećanja liberalizacije trgovine, osobito u sektorima kao što su poljoprivreda, tekstil, usluge i prava intelektualnog vlasništva. Danas trgovina obuhvaća prekogranične tokove ne samo roba, već i usluga, kapitala, ideja, pa čak i ljudi. Proširenje pojma trgovinske politike bio je ključni motiv za prijelaz s GATT-a na WTO. Državnici koji su na početku 1990-ih predložili osnivanje ove nove organizacije bili su svjesni značajnih promjena u globalnom okruženju i često su te promjene isticali kao razloge

za reviziju pravnog i institucionalnog okvira multilateralnog trgovinskog sustava (Steinberg, 2002).

Prije nego što se uspostavi multilateralni trgovinski poredak, trebala su se dogoditi tri ključna događaja, uključujući razvoj dviju ideja i razrješavanje paradoksa. Prva ideja naglašava suverenitet država, što znači da one imaju kontrolu nad svojom sudbinom, ali i da je najbolji način za ostvarivanje suvereniteta sklapanje obvezujućih sporazuma s drugim državama, čime se postavljaju uzajamna i dobrovoljna ograničenja. To je zahtijevalo uspostavljanje i poštivanje međunarodnog prava, uključujući diplomaciju, protokole, ugovore, konferencije i konačno, formiranje međunarodnih organizacija.

7.RASPRAVA

Ekonomska globalizacija predstavlja složen fenomen koji ima brojne pozitivne i negativne aspekte. Prvo, pozitivne strane globalizacije uključuju povećanu trgovinsku razmjenu, što omogućuje zemljama pristup novim tržištima i potrošačima. Primjerice, mnoge zemlje u razvoju, poput Vijetnama, iskoristile su globalizaciju za razvoj svojih tekstilnih industrija, čime su stvorile milijune radnih mjesta i smanjile siromaštvo. Također, globalizacija potiče inovacije i transfer tehnologije, omogućujući zemljama da koriste moderne metode proizvodnje i unaprijede svoje gospodarstvo.

Međutim, postoje i značajne negativne strane. Globalizacija može dovesti do povećanja ekonomske nejednakosti, kako unutar zemalja, tako i između njih. Na primjer, dok se multinacionalne korporacije obogaćuju, mali lokalni proizvođači često ne mogu konkurirati niskim cijenama uvoza, što dovodi do gubitka radnih mjesta. U zemljama kao što su Indija i Brazil, globalizacija je doprinijela rastu bogatih i siromašnih, stvarajući tako ozbiljne socijalne razlike.

Što se tiče tržišta rada, globalizacija često dovodi do nestabilnosti i promjena u zaposlenosti. U razvijenim zemljama, proizvođačke industrije su se preselile u zemlje s jeftinijom radnom snagom, uzrokujući gubitak radnih mjesta u tradicionalnim sektorima. Takve promjene ne samo da utječu na gospodarstva, već i na zajednice koje se moraju prilagoditi novim uvjetima. Politička regulativa također igra ključnu ulogu u oblikovanju učinaka globalizacije. Na primjer, vlade mogu implementirati zaštitne mjere koje štite domaće industrije, no to može rezultirati trgovinskim sukobima. U tom smislu, važno je pronaći ravnotežu između otvorenosti tržišta i zaštite lokalnih interesa.

Kako bi se minimizirali negativni učinci globalizacije, vlade i međunarodne organizacije moraju razviti strategije koje će poticati održiv razvoj, socijalnu pravdu i ekonomski rast. Primjeri uključuju podršku malim i srednjim poduzećima, te razvoj obrazovnih programa koji osposobljavaju radnike za nove zahtjeve tržišta.

U konačnici, ekonomska globalizacija donosi brojne izazove i prilike, te je važno razumjeti njezine složene učinke kako bi se osigurao održiv i pravedan razvoj u budućnosti.

8. ZAKLJUČAK

Ekonomska globalizacija predstavlja složen fenomen koji ima brojne pozitivne i negativne strane, a njen utjecaj na društva, ekonomije i okoliš često je predmet rasprava. Kada razmatramo pozitivne aspekte, ne možemo ignorirati činjenicu da globalizacija potiče ekonomski rast i razvoj, omogućavajući zemljama pristup novim tržištima i tehnologijama. Na primjer, zemlje poput Kine uspjele su smanjiti siromaštvo kroz integraciju u globalno tržište, privlačeći strane investicije i povećavajući izvoz.

Osim toga, globalizacija je olakšala kulturnu razmjenu i dijeljenje ideja, što može dovesti do inovacija i kreativnosti. Primjerice, globalna suradnja u istraživanju i razvoju lijekova, kao što je to bilo tijekom pandemije COVID-19, pokazuje kako međunarodni timovi mogu brzo reagirati na krize i razviti rješenja koja spašavaju živote.

Međutim, negativne strane ekonomske globalizacije također su značajne. Povećanje nejednakosti među zemljama i unutar njih često je rezultat globalizacije. Dok bogate zemlje uživaju u blagodatima slobodne trgovine, mnoge siromašne zemlje ostaju marginalizirane, a radnici u razvijenim zemljama suočavaju se s nesigurnijim radnim uvjetima zbog konkurencije s jeftinijom radnom snagom iz drugih dijelova svijeta. Na primjer, mnogi industrijski radnici u SAD-u i Europi gube poslove zbog preseljenja proizvodnje u zemlje s nižim troškovima rada.

Osim ekonomske, tu su i socijalne i ekološke posljedice globalizacije. Brza urbanizacija i pritisak na resurse često dovode do ekološke degradacije. Primjerice, krčenje šuma u Amazoniji, potpomognuto globalnim potražnjama za drvom i poljoprivrednim proizvodima, predstavlja ozbiljan problem koji utječe na bioraznolikost i klimatske promjene.

Ekonomska globalizacija predstavlja složen fenomen koji donosi kako prilike, tako i izazove. Potrebno je razviti održive politike koje će maksimizirati koristi globalizacije, a istovremeno minimizirati njene negativne posljedice. To uključuje jačanje regulative za zaštitu radnika, promicanje pravedne trgovine i očuvanje kulturnih identiteta. Samo kroz uravnotežen pristup može se osigurati da ekonomska globalizacija bude snaga za dobrobit svih, a ne samo privilegiranih.

LITERATURA

Knjige, znanstveni i stručni radovi:

Babić, A. i Babić M. (2008): Međunarodna ekonomija, Sedmo izdanje. Zagreb: Sigma savjetovanja d.o.o., 12

Becker B., Huselid M., Ulrich D. (2001): HR Scorecard: Linking People, Strategy, and Performance, MA: Harvard Business School Press, Boston, 12

Braić, N., (2020): Pozitivni i negativni utjecaji globalizacije na društvo, završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“,

Dostupno na: <https://dabar.srce.hr/islandora/object/unipu%3A4910>, Pristupljeno: 08.07.2024.

Can, M., and Gozgor, G. (2017). The Impact of Economic Complexity on Carbon Emissions: Evidence from France. *Environ. Sci. Pollut. Res.* 24, 16364–16370. Dostupno na: [10.1007/s11356-017-9219-7](https://doi.org/10.1007/s11356-017-9219-7), Pristupljeno: 08.07.2024.

Chen, C., Pinar, M., and Stengos, T. (2020). Renewable Energy Consumption and Economic Growth Nexus: Evidence From a Threshold Model. *Energy Policy* 139, 111295.

Clark I. (1999): Globalization and International Relations Theory, Oxford University Press, Oxford

Čečuk A. (2002): Financijska globalizacija, Graf form, Split

Douglas, A.I. (2001) A brief History of International Trade Policy, *Library Economics and Liberty*, 12

Drašković, V., (2007), Manifestacije ekonomske globalizacije. *Privredni vjesnik: Ekonomija / economics*, 14(1) 257-274,

Dostupno na: http://staro.rifin.com/root/tekstovi/casopis_pdf/ek_ec_542.pdf, Pristupljeno: 12.07.2024.

Dujšin U. (1998): Globalizacija, regionalizacija i Republika Hrvatska, *Ekonomski istraživanja* 1-2, 11, 34-46

Friedman T. L. (2010): Svijet je ravna ploča, *Algoritam Zagreb*, 67

Galović T. (2017): Putevima krupnog kapitala i globalizacije, *Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci*, 4-6

Gentimir, I., E., (2013): The role of the international economic organizations and the public sector in creating and sustaining international competitiveness, *CES Working Papers – Volume V, Issue 3*, Dostupno na: <https://ideas.repec.org/a/jes/wpaper/y2013v5i3p378->

387.html, Pristupljeno: 10.07.2024.

Giddens, A. (2005): Odbjegli svijet: Kako globalizacija oblikuje naše živote, Zagreb, Jesenski i Turk

Giddens, A. (2007): Budućnost kapitalizma: Kako današnje gospodarske snage oblikuju sutrašnji svijet / Lester C.Thurow ; Zagreb 1997, 127

Ivančević, T., Perec, K. (2017): Osnove ekonomije, Visoka poslovna škola Zagreb, 16

Jovančević R. (2005): Ekonomski učinci globalizacije i Europska unija, Mekron promet d.o.o., Zagreb

Lazibat, T. i Kolaković, M. (2004): Međunarodno poslovanje u uvjetima globalizacije: Međunarodna razmjena i međunarodno tržište. Zagreb

Lozina D. (2006): Globalizacija i suverenitet nacionalne države, Pravni fakultet Split, Split

Lončar J. (2005): Globalizacija – pojam, nastanak i trendovi razvoja, PMF Zagreb, Zagreb, 92

Karlič, I., (2008): Dvoznačnost fenomena globalizacije, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 92

Monbiot, G. (2006): Doba dogovora, Algoritam, Zagreb

O' Brien, R., Williams, M. (2004): «Global Political Economy – Evolution and dynamics», Palgrave Macmillan, Hampshire UK, 102

Plevenik, J. (2003): Iza globalizacije, Geoekonomija međunarodnih odnosa, Golden marketing, Zagreb

Read, R. (2004) The implications of increasing globalization and regionalism for the economic growth of small island states, World Development, Vol. 32, No. 2, 365–378

Ritzer G. (1993): The McDonaldization of Society,

Dostupno na: <https://courses.lumenlearning.com/alamosociology/chapter/reading-the-mcdonaldization-of-society/>, Pristupljeno: 12.07.2024.

Samuelson, Paul A., Ekonomija, 15. izdanje, Zagreb, Mate d.o.o., 2000

Sinclair, S.,«The WTO and its GATS», Edward Elgar Publishing 2003., 26

Shangquan, G., (2000), Economic Globalization: Trends, Risks and Risk Prevention. CPD Background Papers 001, United Nations, Department of Economics and Social Affairs, 1, Dostupno na:

https://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/cdp_background_papers/bp2000_1.pdf, Pristupljeno: 15.07.2024.

Steinbery, R. (2002): In the Shadow of Law or Power? Consensus-Based Bargaining and Outcomes in the GATT/WTO, , International Organization,56 (2), 20-27.

Stiglitz, J. (2003): The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade. New York, NY: W. W, 39-54

Stiglitz E. J. (2006): Making Globalization Work, W.W. Nonton & Company, New York

Šakić, J., (2019.): Utjecaj globalizacije na gospodarstvo Republike Hrvatske, završni rad, Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Dostupno na:

<https://zir.nsk.hr/islandora/object/efst%3A3102>, Pristupljeno: 14.07.2024.

Toye, J. (2003): „The International Monetary Fund (IMF) and the World Bank (WB)“, Edward Elgar Publishing 2003., 35.

Turek F. (1999): Globalizacija i globalna sigurnost, Hrvatska udruga za međunarodne studije, Varaždin

Veselica V. (2007): Globalizacija i nova ekonomija, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Xia, W., Apergis, N., Bashir, M. F., Ghosh, S., Doğan, B., and Shahzad, U. (2022): Investigating the Role of Globalization, and Energy Consumption for Environmental Externalities: Empirical Evidence From Developed and Developing Economies. Renewable Energy 183, 219–228.

Zhao, X., Mahendru, M., Ma, X., Rao, A., and Shang, Y. (2022a). Impacts of Environmental Regulations on green Economic Growth in China: New Guidelines Regarding Renewable Energy and Energy Efficiency. Renew. Energ. 187, 728–742. Dostupno na:10.1016/j.renene.2022.01.076

Zhao, X., Ma, X., Chen, B., Shang, Y., and Song, M. (2022b). Challenges toward Carbon Neutrality in China: Strategies and Countermeasures. Resour. Conservation Recycling 176, 105959. Dostupno na:10.1016/j.resconrec.2021.105959, Pristupljeno: 15.07.2024.

Ostali izvori:

URL 1, Temeljne funkcije; Međunarodni odnosi; Međunarodni monetarni fond, Hrvatska narodna banka, (2016), Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/medunarodnimonetarni-fond>

URL 2, Ekonomska globalizacija - što je to, definicija i pojam, (2024), Dostupno na: <https://hr.economy-pedia.com/11040713-economic-globalization>

URL 3, Fortune global 500, Dostupno na: <http://fortune.com/global500>

URL 4, Globalization and how knowledge spreads, (2018), Dostupno na: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2018/09/globalization-and-how-knowledge-spreads-eugster>

URL 5, Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, Dostupno na: https://www.fzoeu.hr/hr/zastita_okolisa/ Pristupljeno: 15.07. 2024.

URL 6, Globalization, Green Economy and Environmental Challenges: State of the Art Review for Practical Implications, (2021), Dostupno na: <https://www.frontiersin.org/journals/environmentalscience/articles/10.3389/fenvs.2022.870271/full>

URL 7, The impact of globalization on the environment, (2022), Dostupno na: https://pledgeasmile-com.translate.goog/2022/07/the-impact-of-globalization-on-the-environment%EF%BF%BC/?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=hr&_x_tr_hl=hr&_x_tr_pto=wapp

URL 8, Do Cheap Imported Goods Cost Americans Jobs?, (2023), Dostupno na: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/free-market-dumping.asp>

URL 9, How Importing and Exporting Impacts the Economy, (2023), Dostupno na: <https://www.investopedia.com/articles/investing/100813/interesting-facts-about-imports-and-exports.asp>

POPIS SLIKA i TABLICA

Tablica 1. Prikaz najvećih multinacionalnih kompanija	
17	
Slika 1. Prikaz plastike na plaži	
30	
Slika 2. Prikaz emisije plinova	31